

Alcohol- en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Alieke Roest en Hanneke Dalhuisen

Organisatie ZoZijn

Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle

Wilp, 22 juni 2010

Alcohol- en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Auteurs:

Alieke Roest en Hanneke Dalhuisen

Studentennummers:

S1000720 en s1002967

Opleiding:

Sociaal Pedagogische hulpverlening
Vierde jaar

Onderzoeksproject:

Major 6, bachelor niveau
560 studiebelastende uren

Organisatie:

ZoZijn
Landgoed 'de Lathmer'
Petra Bouwhuis

Opleiding:

Christelijke Hogeschool Windesheim
School of Social Work
Mariska de Jonge

Publicatie onderzoeksproject:

Wilp, 22 Juni 2010

Voorwoord:

Voor u ligt ons onderzoeksproject “Alcohol- en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking”. Dit onderzoeksproject hebben wij uitgevoerd voor de organisatie ZoZijn. Op theoretisch vlak hebben wij gekeken naar de daadwerkelijke probleemsituatie en informatie over het gebruik van de genotsmiddelen alcohol en drugs.

Op praktisch gebied hebben wij gekeken naar een mogelijke methodiek die de organisatie in de praktijk zou kunnen hanteren, een beleidsadvies van waaruit de organisatie zijn toekomstige middelenbeleid op zou kunnen stellen en een mogelijke training die werknemers zouden kunnen volgen om de deskundigheid over dit onderwerp te vergroten. Als tastbare producten hebben wij uiteindelijk enkele spelvormen opgezet die in de praktijk gebruikt kunnen worden voor kennisvergroting over de onderwerpen alcohol en drugs van de doelgroep.

In ons onderzoeksproject is duidelijk naar voren gekomen, dat er op landelijk niveau nauwelijks onderzoek verricht is naar de omvang en aanpak van alcohol- en drugsgebruik onder de doelgroep. Signalen vanuit de praktijk en vanuit de theorie geven wel weer dat de probleemsituatie steeds groter en meer omvattend wordt. Vanuit theoriestudie zullen wij deze en andere ontwikkelingen weergeven.

Onze onderzoeksvraag voor dit project was *“Welke randvoorwaarden en veranderingen dient ZoZijn te nemen om in de toekomst een (preventief) voorlichtingsprogramma over alcohol en drugs op te stellen voor de doelgroep lvg-jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar”*. De belangrijkste kerngebieden vanuit de conclusies van deze hoofdvraag zijn: het opstellen van een middelenbeleid, deskundigheidsbevordering onder werknemers en van hieruit het opstellen van een voorlichtingsprogramma voor de doelgroep.

In dit onderzoeksproject zullen bovenstaande punten verder uitgewerkt naar voren komen.

Wij hopen dat ons onderzoeksproject bijdraagt aan kennisverwerving voor de organisatie en dat mogelijkheden ten uitvoer gebracht worden. Op deze manier zal de organisatie bereiken dat er een preventieve aanpak van middelengebruik plaats zal kunnen vinden. Ook zal er bereikt worden dat genotsmiddelenmisbruik effectiever behandeld wordt.

Wij wensen u veel leesplezier.

Alieke Roest en Hanneke Dalhuisen

Inhoudsopgaven:

Paginanummer:

<i>Hoofdstuk 1:</i>	<i>Inleiding</i>	<i>5-8</i>
1.1:	Inleiding	5,6
1.2:	Aanleiding	6,7
1.3:	Probleemanalyse	8
<i>Hoofdstuk 2:</i>	<i>Verantwoording</i>	<i>9</i>
2.1:	Onderzoeksmethode	9
2.2:	Literatuurbronnen	9
<i>Hoofdstuk 3:</i>	<i>Literatuurstudie</i>	<i>11-19</i>
3.1:	Gebruik/misbruik genotsmiddelen	10,11
3.2:	Fasen van gebruik	11,12
3.3:	Doelgroep en gebruik	12,13
3.4:	Omvang middelengebruik en doelgroep	13-16
3.5:	Verslavingszorg/lvg-sector	16,17
3.6:	Gedragmodel Prochaska en DiClemente	17-19
<i>Hoofdstuk 4:</i>	<i>Literatuur aanbevelingen</i>	<i>20-22</i>
4.1:	Voorlichting	20
4.2:	Beleid	20,21
4.3:	Open en Alert	21,22
<i>Hoofdstuk 5:</i>	<i>Invulling aanbevelingen: voorlichting en beleid</i>	<i>23-28</i>
5.1:	Voorlichten	23,24
5.2:	Beleid	24-28
<i>Hoofdstuk 6:</i>	<i>Aanbevelingen + conclusies</i>	<i>29-31</i>
6.1:	Hoofdvraag	29
6.2:	Spelvormen	29
6.3:	Beleid	29,30
6.4:	Open en Alert	30
6.5:	Gedragmodel	30
6.6:	Verslavingszorg/behandeling	30,31
<i>Hoofdstuk 7:</i>	<i>Verbeterpunten eigen onderzoek</i>	<i>32,33</i>
7.1:	Terugblikken en verbeterpunten	32
7.2:	Vervolgonderzoek	32,33
7.3:	Slot	33
<i>Hoofdstuk 8:</i>	<i>Bijlagen</i>	<i>34-71</i>
Bijlage 1:	Handleiding "Op tijd voorbereid"	34
Bijlage 2:	Folders en handleiding	35-37
Bijlage 3:	Quiz "Visualiseren"	38-44
Bijlage 4:	Uitnodigingsbrief	45
Bijlage 5:	Bronnenlijst	46-49
Bijlage 6:	Logboek	50-54
Bijlage 7:	Beoordelingscriteria definitief eindproduct	55-59
Bijlage 8:	Vragenlijst toevoegen Trimbos	60-71

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1:

Inleiding

** De organisatie:*

Ons onderzoeksproject voeren wij uit voor de organisatie ZoZijn. De daadwerkelijke uitvoering richt zich op één van de locaties van de organisatie. Dit is locatie 'de Lathmer' te Wilp. De Lathmer is een groot intramuraal terrein, dat zich vooral richt op ondersteuning en begeleiding van mensen met een verstandelijke beperking. De locaties van ZoZijn zijn voornamelijk gevestigd in de provincies Gelderland en Overijssel. ZoZijn richt zich op dienstverlening aan zowel kinderen als volwassenen met een verstandelijke beperking. De organisatie heeft het HKZ-certificaat¹.

In de visie en missie van de organisatie staat beschreven: *ZoZijn vindt dat alle mensen gelijkwaardig zijn en moeten kunnen deelnemen aan de samenleving*². Deze waarde in combinatie met het verwezenlijken van een maximale zelfontplooiing voor elke individu, geeft het concreets weer waar ZoZijn in zijn hulp- en dienstverlening voorstaat.

De visie zien zij tot uitvoering komen door de zelfregie van alle cliënten maximaal te benutten en te gebruiken in het zorgaanbod. Ook het zijn van een vraaggestuurde organisatie kan bijdragen aan het verwezenlijken hiervan. Als laatste, maar zeker niet het onbelangrijkst, geeft de organisatie weer dat het betrekken van het netwerk van een cliënt voor de organisatie belangrijk is.

** Onderzoeksproject:*

Met ons onderzoeksproject zullen wij ons richten op jongeren met een licht verstandelijke beperking in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar. Het onderwerp van ons onderzoeksproject is alcohol- en drugsgebruik onder de doelgroep.

Inhoudelijk zal het onderzoeksproject uit meerdere gedeeltes bestaan, die samen de basis vormen van kennis en theoretische achtergrond voor voorlichting aan werknemers en de doelgroep. Als eerste zullen wij een conceptbeleid opstellen voor de organisatie met betrekking tot genotsmiddelen.

Als tweede zullen wij bekijken welke methodiek relevant en doeltreffend zou kunnen zijn voor gedragsverandering voor lvg jongeren met (problematisch) middelengebruik.

Als derde zullen wij bekijken welke training voor de werknemers het effectiefst is, om de jongeren te kunnen begeleiden bij middelengebruik.

Op basis van literatuurstudie en kennis van de doelgroep willen wij als laatste een aantal voorlichtingsvormen ontwikkelen en aanreiken aan de organisatie.

** Een verstandelijke handicap:*

Om de doelgroep van ons onderzoeksproject te kunnen beschrijven, zullen wij allereerst de definitie geven van een verstandelijke handicap. De term 'verstandelijke handicap' wordt gedefinieerd vanuit verschillende bekende internationale bronnen als het AAMR (American Association of Mental Retardation) en het DMR (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders). Er wordt gesproken van een verstandelijke beperking als deze beperking voor het achttiende levensjaar zichtbaar is. Daarbij beschrijven bovenstaande internationale bronnen een verstandelijke handicap als: *"Het intellectueel functioneren ligt duidelijk onder het gemiddelde, daarnaast is er sprake van aan de beperkte intelligentie gerelateerde beperkingen van het aanpassingsgedrag op twee of meer van de volgende tien gebieden: communicatie, zelfverzorging, zelfstandig kunnen wonen, sociale en relationele vaardigheden, gebruik maken van gemeenschapsvoorzieningen, zelfstandig beslissingen nemen, gezondheid en veiligheid, functionele intellectuele vaardigheden, vrijetijdsbesteding en werk."*³

¹ Het HKZ-certificaat is het kwaliteitskeurmerk voor de branche Zorg en Welzijn.

² De visie en missie van de organisatie is afkomstig van de vindplaats: www.zozijn.nl

³ Bron: P.J. Koedoot. Wat is een verstandelijke handicap? Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM, 2001.

** De doelgroep:*

Wij hebben gekeken naar een heldere definiëring van een licht verstandelijke beperking en kwamen tijdens de literatuurstudie uit bij 'Moonen en Verstegen'⁴. Volgens Moonen en Verstegen kan een persoon gediagnosticeerd worden met een licht verstandelijke beperking als deze voldoet aan drie criteria. Deze criteria geven zij helder weer in een tabel, welke aan het einde van deze paragraaf te vinden is.

Het eerste criterium dat Moonen en Verstegen benoemen is intelligentie. Een IQ tussen de 50 en 70 wordt opgevat als een licht verstandelijke beperking. Een IQ tussen de 70 en 85 zal kunnen duiden op een mogelijke verstandelijke beperking.

De tweede criterium is volgens Moonen en Verstegen het beperkt sociaal aanpassingsvermogen. Onder een beperkt sociaal aanpassingsvermogen vallen de beperkingen, stoornissen en/of medische/organische problematieken, waar in dit geval de jongeren mee te maken kunnen krijgen. Ook valt onder dit criterium de ondersteuning van hulpverlening, waar het beperkt sociaal aanpassingsvermogen om vraagt.

Het derde criterium beschrijft deze bron als chroniciteit. De chroniciteit geeft aan dat de doelgroep vanuit hun beperkingen vaak langdurig behoefte blijft houden aan ondersteuning en hulpverlening.

De drie bovenbeschreven criteria vallen onder specifieke kenmerken voor een licht verstandelijke beperking. Naast deze specifieke kenmerken, hebben vele personen met een licht verstandelijke beperking algemene kenmerken. Deze algemene kenmerken hoeft een persoon dus niet daadwerkelijk te bezitten om gediagnosticeerd te worden met een licht verstandelijk beperking, al zijn deze algemene kenmerken veelal wel aanwezig in combinatie met deze beperking. Moonen en Verstegen geven als voorbeelden voor algemene kenmerken leerproblemen, psychiatrische problematiek, gedragproblemen en medische-/organische problemen weer. Onder medische-/organische problemen worden problemen op gezondheidsgebied verstaan.

Tabel Moonen en Verstegen:

1.2:

Aanleiding

De organisatie ZoZijn richt zich sinds enkele jaren met haar hulpverlening op de doelgroep jongeren met een licht verstandelijk beperking. Deze doelgroep is in onze maatschappij een vrij 'nieuwe' doelgroep en vormt een specifieke groep binnen de gehandicaptenzorg.

Enerzijds behoort deze groep binnen de gehandicaptenzorg door zijn verstandelijke beperking en anderzijds behoort deze doelgroep binnen de jeugdhulpverlening en psychiatrie. Dit laatste komt door de verschillende bijkomende problematieken, waar jongeren met een licht verstandelijke beperking mee te maken krijgen.

De organisatie ZoZijn is bezig met een herstructurering van 'de Lathmer'. In deze herstructurering staat onder andere beschreven dat de faciliteiten voor mensen met een licht

⁴ Moonen is onder andere voorzitter van de "Stichting Landelijke Kenniscentrum LVG" en Verstegen is directeur van de vereniging "Orthopedagogische Behandelcentra LVG."

verstandelijke beperking op grotere schaal aangeboden moeten worden. Door deze uitbreiding zijn er verschillende onderzoeken en vraagstukken die naar voren zijn gekomen en welke aandacht vergen om in de toekomst de doelgroep kwalitatief goed te kunnen begeleiden.

In december 2009 zijn wij in gesprek geweest met Petra Bouwhuis⁵. Wij hebben in dit gesprek aangegeven ons vooral te willen richten op de doelgroep jongeren met een licht verstandelijk beperking. Petra heeft ons in dit gesprek verschillende onderzoeken en vraagstukken aangereikt, die voortkomen uit bovengenoemde herstructurering. Tussen deze onderzoeken en vraagstukken zat onder andere het onderwerp over 'Alcohol- en drugs gebruik onder mensen met een licht verstandelijke beperking'. Later in het proces hebben wij gezamenlijk de beslissing genomen om ons op dit onderwerp te gaan richten, expliciet toegespitst op jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar.

** Motivatie:*

Tijdens onze opleiding hebben wij de keuze gemaakt om de studierichting 'gehandicaptenzorg' te gaan volgen. Beiden hebben wij in het derde studiejaar onze eerste langdurige ervaring opgedaan in het werkveld met de doelgroep. Door deze ervaringen gaat onze aandacht op dit moment voornamelijk uit naar het werken met jongeren met een licht verstandelijke beperking. Bij de start van onze afstudeersamenwerking was de doelgroepkeuze daarom ook snel gemaakt.

Al hoewel er weinig informatie beschikbaar is over het gebruik van alcohol en drugs bij jongeren met een (licht) verstandelijke beperking, komen er steeds meer signalen aan het licht dat dit gebruik problematische vormen aan begint te nemen. Deze ontwikkeling vinden wij een problematische ontwikkeling, omdat alcohol- en drugsgebruik ernstige gevolgen kan hebben voor het dagelijks functioneren. Gezien de leeftijd van de doelgroep is het daarnaast ook problematisch te noemen, omdat genotsmiddelenmisbruik de ontwikkeling van een jongere negatief kan beïnvloeden. Vanuit deze gedachten vinden wij het zinvol om ons verder te gaan verdiepen in dit onderwerp. Een onderwerp dat erg breed is, maar dat wel onze professionele kennis zal kunnen vergroten. Ook de diversiteit en mogelijkheden die dit onderwerp biedt, spreekt ons ontzettend aan.

** Relevantie:*

De problematische gevolgen die het gebruik van alcohol en drugs met zich mee kunnen brengen zijn zeer groot. Het is voor een organisatie dus van belang om de doelgroep zoveel mogelijk te beschermen tegen deze gevolgen. Voor de opdrachtgever zal ons onderzoeksproject een bijdrage kunnen leveren aan het in de toekomst daadwerkelijk verwezenlijken van een voorlichtingsprogramma voor de doelgroep. Dit voorlichtingsprogramma zal bij kunnen dragen aan het verminderen van problematisch alcohol- en/of drugsgebruik.

Voor een begeleider vanuit het werkveld is het van belang om de cliënt zo professioneel mogelijk te kunnen begeleiden bij middelenmisbruik of bij een hulpvraag over genotsmiddelen. Als het gaat om middelgebruik missen zij handvaten om dit daadwerkelijk ten uitvoer te kunnen brengen. Daarom is het belangrijk dat de begeleiding handvaten en kennis aangereikt krijgen over deze genotsmiddelen. Op deze manier kunnen zij adequaat inspringen op het middelgebruik en de begeleiding hiervan. Ook problematisch gebruik kan nu eerderesignaleerd worden. Deze beroepsmatige relevantie rust dus op het belang van het begeleiden en ondersteunen van een cliënt.

Kijkend naar de maatschappelijke relevantie van ons onderzoeksproject zullen zij gebaat zijn met het verminderen van problematische gebruikers van de genotsmiddelen alcohol of drugs. Problematische gebruikers zorgen in sommige gevallen tot (maatschappelijke) overlast. Bij vermindering van problematische gebruikers zou deze overlast af kunnen nemen.

⁵ Petra Bouwhuis is orthopedagoog van vijf locaties op de Lathmer.

** Probleemstelling:*

Er zijn verschillende signalen uit het beroepsveld over middelenmisbruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking. Deze doelgroep loopt door hun beperking een verhoogd risico op misbruik van alcohol en drugs, als zij kennis gemaakt hebben met deze genotsmiddelen. Er is in Nederland tot dusver onvoldoende onderzoek gedaan naar het gebruik van alcohol en drugs onder licht verstandelijk beperkten. De onderzoeken die wel gedaan zijn, geven niet een totaalbeeld van de algehele situatie weer, omdat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de bijkomende problematieken van deze doelgroep. Overige Nederlandse onderzoeken die gedaan zijn -bijvoorbeeld naar risico's van gebruik en behandeling- zijn niet gericht op jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Instellingen die zich richten op deze doelgroep hebben in de meeste gevallen onvoldoende kennis of vaardigheden om effectief om te gaan met mogelijk middelengebruik en/of middelenmisbruik. Daarnaast wordt middelengebruik op instellingsniveau vaak beschreven vanuit een moreel standpunt. Dit houdt in dat alcohol- en drugsgebruik door instellingen bijna altijd verboden wordt, zonder dat hier een visie aan ten grondslag ligt. Begeleiders komen vandaag de dag dus wel in aanraking met middelengebruik of middelenmisbruik, maar krijgen vanuit de maatschappij of vanuit de organisatie onvoldoende handvaten om hiermee om te gaan. Op deze manier kunnen ze hun expertise van de doelgroep niet koppelen aan middelengebruik of middelenmisbruik. De verslavingszorg aan de andere kant heeft veel expertise over middelengebruik/misbruik, maar het ontbreekt hier vaak aan kennis over jongeren met een licht verstandelijke beperkingen.

De verslavingszorg en de instellingen voor jongeren met een licht verstandelijke beperking werken tot nu toe nauwelijks samen, waardoor er een gebrek is aan specifieke programma's voor de doelgroep. Hierbij valt te denken aan voorlichtings- en behandelingsprogramma's. De reguliere programma's die aangeboden worden, sluiten niet aan op het cognitief vermogen van de doelgroep. Op deze wijze wordt de doelgroep ernstig overvraagd. De probleemstelling is daarom dat jongeren met een licht verstandelijke beperking en middelengebruik of middelenmisbruik tussen wal en schip vallen. Zowel bij organisaties als de verslavingszorg.

** Onderzoeksvraag en doelstellingen:*

Onze onderzoeksvraag is als volgt beschreven: *Welke randvoorwaarden en veranderingen dient ZoZijn te nemen om in de toekomst een (preventief) voorlichtingsprogramma over alcohol en drugs op te stellen voor de doelgroep lvg-jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar.*

De doelstellingen die hieruit voortvloeien zijn:

- Helder krijgen welke theoretische informatie en onderzoeken er beschikbaar zijn over deze onderwerpen en welke zijn toegespitst op de doelgroep.
- Bekijken welke informatie verslavingszorg Tactus heeft over de onderwerpen alcohol en drugs en deze informatie verweven in ons onderzoeksproject.
- Helder krijgen wat het beleid van ZoZijn is over de onderwerpen alcohol en drugs.
- Beschrijven hoe een genotsmiddelenbeleid er in een organisatie uit zou kunnen zien.
- Kort en helder beschrijven welke verschillende fasen van gebruik er zijn en wat deze inhouden.
- Beschrijven van de naar ons idee meest toepasbare methodiek voor gedragsverandering voor lvg-jongeren met (problematisch) middelengebruik.
- Welke methodieken, trainingen etc. zouden haalbaar zijn voor ZoZijn, om daadwerkelijk kennis, vaardigheden en houding in huis te halen om de doelgroep lvg-jongeren te begeleiden met middelengebruik.
- Het aanreiken van een aantal spelvormen met als doel om de begeleiding handvaten te geven voor voorlichting en/of kennisverwerving aan de doelgroep.

Hoofdstuk 2: Verantwoording

2.1

Onderzoeksmethode

In ons onderzoeksproject hebben wij gebruik gemaakt van secundaire analyse. Deze methode houdt in, dat wij gebruik gemaakt hebben van beschikbare literatuur en onderzoeken. Deze methode ondersteunde ons om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Het voordeel van deze onderzoeksmethode was, dat wij zelf geen praktijkonderzoek hoefden te verrichten. In ons plan van aanpak hadden wij beschreven om praktijkonderzoek te houden, maar door omstandigheden in de organisatie kon dit niet plaats vinden. Het nadeel van deze methode was voor ons, dat wij geen invloed hadden op de populatie binnen de doelgroep die onderzocht werd. Daarnaast hadden wij geen invloed op de vraagstelling die gebruikt werd in deze onderzoeken, wat ervoor zorgde dat verschillende onderzoeken voor ons niet bruikbaar waren.

Door aanspraak gedaan te hebben op veelvuldige bronnen, zowel landelijk als internationaal, kan er gesproken worden van meta-analyse.

2.2:

Literatuurbronnen

Uitgebreid landelijk literatuur en onderzoek was niet voor handen, waardoor wij een groot aantal kleine landelijke literatuurbronnen onderzocht hebben. Internationale literatuur en onderzoek waren wel voor handen, maar hierin werd veelal een andere populatie van de doelgroep onderzocht. Om deze reden hebben wij gebruik gemaakt van landelijk en internationale literatuurbronnen

Op verschillende wijze hebben wij geschikte literatuurbronnen gevonden. Allereerst door voorstudie te doen in boeken en op internet. Wij zochten dan voornamelijk op de trefwoorden "lvg-jongeren en middelengebruik" of "lvg-jongeren, drugs en alcohol". Een belangrijk informatiebron voor ons was het Trimbos Instituut. Door verschillende telefonische contacten zijn wij in gesprek gekomen met werknemers van deze organisatie. Via deze weg hebben wij specifiek landelijk onderzoek kunnen kopen. Ook zijn wij in gesprek gegaan met een medewerker van verslavingszorg Tactus. Via deze wijze zijn wij in contact gekomen met literatuur over verslaving bij de doelgroep. Daarnaast was de opdrachtgever een belangrijke bron voor ons, doordat zij voor ons opzoek gegaan is naar informatie over ons onderzoeksproject.

De betrouwbaarheid van de literatuurbronnen hebben wij onderzocht door achtergrond informatie te zoeken over de auteur en door literatuurbronnen te gebruiken van een recente datum. Een recente datum voor ons was, als literatuurbronnen niet ouder waren dan vijf jaar. Een enkele keer hebben wij gebruik gemaakt van literatuurbronnen die ouder waren, maar dan hebben wij dit in het onderzoeksverslag vermeld.

** Meetinstrumenten:*

De spelvormen die wij ontwikkelt hebben voor de organisatie wilden wij toetsen in de praktijk. Door het toetsen van deze spelvormen verwachtte wij, door middel van feedback, de spelvormen aan te kunnen passen. Door deze aanpassingen zouden de spelvormen meer aan kunnen sluiten aan de doelgroep. Het toetsen van de spelvormen in de praktijk kon door omstandigheden in de organisatie niet plaats vinden.

Een van de aanbevelingen uit dit onderzoeksproject is de aanbeveling over een training aan de werknemers van de organisatie. Deze training zouden twintig werknemers van de organisatie kunnen volgen, waarna wij door middel van een evaluatieformulier de effectiviteit van de training zouden toetsen. Ook deze training kon door omstandigheden in de organisatie niet plaats vinden.

Hoofdstuk 3: Literatuurstudie

3.1:

Gebruik/misbruik genotsmiddelen

** Benamingen gebruik:*

De definitie van middelengebruik is: *“Roken, drinken, slikken van middelen of deelnemen aan activiteiten die verslavend kunnen zijn.”*⁶ Zodra de regelmaat en duur van gebruik meer wordt, ontstaat er grotere gevolgen op lichamelijk, psychisch of sociale gebied. Als deze gevolgen groter en meer zichtbaar worden, kan dit duiden op middelmisbruik. Doordat er geen duidelijk definitie over middelenmisbruik bestaat, wordt deze benaming geclassificeerd vanuit persoonlijke normen. Bij middelenmisbruik zijn er nog geen aanwijzingen voor afhankelijkheid van desbetreffend genotsmiddel. Als er sprake is van afhankelijkheid van het genotsmiddel, spreken we van een verslaving.

** Vormen van middelenmisbruik:*

Vanuit de theorie zijn er twee vormen van middelenmisbruik te onderscheiden. Dit zijn; problematisch gebruik en binge-drinken.

Problematisch middelengebruik geeft problemen op lichamelijk, psychisch of sociaal gebied. De problemen op sociaal gebied veroorzaken in de meeste gevallen maatschappelijke overlast⁷.

Het woord binge-drinken komt over vanuit Engeland. In Nederland wordt de term comazuipen gebruikt. Van binge-drinken is sprake als er in een situatie veel achter elkaar gedronken word. Het Trimbos Instituut stelt de grens voor binge-drinken op zes standaardglazen die in een zeer korte tijd achter elkaar opgedronken worden. Door de snelheid en de hoeveelheid alcohol kan het lichaam van de gebruiker vergiftigd worden en kan er acute schade ontstaan. Nederlandse filmpjes en verhalen op internet geven weer, dat de zes standaardglazen die het Trimbos Instituut benoemt in de meeste gevallen overschreden wordt.

** Verslaving:*

In het van Dale woordenboek wordt de definitie van een verslaving als volgt weergegeven: *“Het verschijnsel dat iemand het gebruik van iets dat (op den duur) schadelijk voor hem is, niet meer kan laten.”*

Bij het ontstaan van een verslaving zijn er enkele factoren die bij een ieder medeverantwoordelijk kunnen zijn voor het ontstaan. Deze factoren zijn:

- Biologisch factoren
- Psychologisch kenmerken
- Sociaal-culturele omstandigheden

Bij de gebruiker kunnen zich knelpunten bevinden op het gebied van de biopsychosociale⁸ factoren. Deze knelpunten kunnen een mogelijke verklaring geven voor de ontstane verslaving. Bij de biologische factoren kunnen deze knelpunten zich bevinden op het gebied van erfelijkheid of aanleg. Kijkend naar de psychologische knelpunten, zullen deze zich bevinden op het gebied van persoonlijkheid of aangeleerd gedrag. De sociaal-culturele knelpunten kunnen zich bevinden op de gezins- en sociaaleconomische situaties.

Als een persoon verslaafd is aan genotsmiddelen zullen anderen dit waarschijnlijk eerder definiëren als een verslaving dan de gebruiker zelf. Dit komt voornamelijk doordat de gebruiker zijn leven inricht op het verkrijgen en innemen van deze genotsmiddelen. Er is nu sprake van afhankelijk van het genotsmiddel. Voor de omgeving kunnen deze gedragingen in zowel een vroeg als laat stadium zichtbaar worden. Zodra een verslaving zichtbaar is en

⁶ Vindplaats: <http://www.thesauruszorgenwelzijn.nl/gebruik.html> van de website van Thesaures Zorg en Welzijn. Dit is een organisatie die begrippen uit de sector zorg en welzijn verzamelt en beschrijft.

⁷ Bron: Het Classificatiesysteem Aard van de Problematiek van Jeugdigen (CAP-J),

⁸ Biopsychosociale factoren zijn; de biologische factoren, de psychologische kenmerken en de sociaal-culturele omstandigheden in een woord beschreven.

men stopt met het gebruik van deze genotmiddelen, zullen er ontweningsverschijnselen ontstaan.

Bij een genotmiddelenverslaving is sprake van afhankelijkheid van het middel. Deze afhankelijkheid is te classificeren, als de gebruiker voldoet aan drie van de hieronder aangegeven punten:

Alcohol- en drugsafhankelijkheid⁹:

- Er is sprake van tolerantie. Het lichaam is gewend aan het genotmiddel.
- Onthoudingsverschijnselen bij plotseling stoppen met het middel.
- Niet tevreden met het gebruikspatroon en/of graag willen stoppen maar dit niet kunnen.
- De effecten van het middel zijn langdurig onherstelbaar..
- Sociale en werkactiviteiten lijden onder het gebruik.
- Doorgaan met het middel, ondanks dat de riskante gevolgen en consequenties bekend zijn.
- Veel tijd en energie besteden aan het verkrijgen en gebruiken van het middel.

** Riskant alcoholgebruik:*

Er is sprake van riskant alcoholgebruik, als mannen meer dan eenentwintig standaardglazen per week drinken. Bij vrouwen ligt de grens bij veertien of meer standaardglazen¹⁰.

Riskant alcoholgebruik valt onder een verslaving, als de gebruiker zich afhankelijk voelt van de alcohol. Als dit niet het geval is, heeft de riskant alcoholgebruiker een verhoogd risico op het ontwikkelen van een verslaving.

3.2:

Fasen van gebruik

Er zijn verschillende fasen te benoemen in het gebruik van de genotmiddelen alcohol en drugs. Deze fasen samen, heten 'de fasen van gebruik'. Hoe meer fasen doorlopen zijn, hoe meer problemen er zullen ontstaan op lichamelijk, psychisch of sociaal gebied.

** Kennismaking:*

De eerste fase is de kennismaking. In deze fase wordt kennisgemaakt met de genotmiddelen en kan men de genotmiddelen herkennen. Deze kennismaking staat los van het feit dat de genotmiddelen daadwerkelijk gebruikt is of gaan worden.

De fase van kennismaking begint al op jonge leeftijd. De jonge kinderen zullen eerder kennismaken met alcohol dan dat dit bij drugs het geval is. Alcohol wordt in huiselijke sfeer eerder geconsumeerd dan dat dit het geval is bij drugs. Ook de media en omgeving kunnen een belangrijke bron zijn om kennis te maken met de genotmiddelen. Door posters, cafés etc. wordt er namelijk een begin gemaakt aan het kennen of herkennen van de genotmiddelen.

** Experimenteren:*

Door het kennen en herkennen van genotmiddelen uit de kennismakingsfase, kan nieuwsgierigheid opgewekt worden over het genotmiddel. Deze nieuwsgierigheid kan tot een concrete keuze leiden om te zien wat het genotmiddel precies inhoudt. Roken is hier een bekend voorbeeld van. Ook bij alcohol komt dit veelvuldig voor. Zo wordt er voornamelijk geëxperimenteerd in zogenoemde 'zuipkeets'. Het experimenteren met drugs is in de meeste gevallen op latere leeftijd als bij alcohol. Dit komt voornamelijk doordat er landelijker gemakkelijker aan alcohol gekomen kan worden, dan aan drugs.

In de fase van experimenteren worden de genotmiddelen dus daadwerkelijk gebruikt. De effecten zullen bepalen of de gebruiker verder zal gaan met het gebruiken van deze genotmiddelen.

⁹ Vindplaats: <http://www.alcoholinfo.nl/index.cfm?act=gena.antwoord&vraag=3920>, vastgestelde criteria volgens DSM-IV. DSM-IV is een classificatiesysteem welke in Nederland gebruik wordt om psychiatrische stoornissen vast te stellen.

¹⁰ Vindplaats: <http://www.alcoholinfo.nl/index.cfm?act=gena.antwoord&vraag=3920>, vastgestelde criteria volgens DSM-IV.

** Sociaal gebruik:*

Het gebruik van de genotsmiddelen komt in deze fase vooral voor in sociale situaties. De functie van het gebruik van genotsmiddelen is in deze fase voornamelijk 'gezelligheid'. Deze 'gezelligheid' wordt vaak gekoppeld aan een bepaalde feestdag. In deze fase van gebruik worden de genotsmiddelen dus zelden gebruikt.

** Gewoontegebruik:*

Als de term 'gezelligheid' niet meer gekoppeld wordt aan bepaalde feestdagen, maar het gebruik vaker voorkomt, wordt er gesproken van gewoontegebruik. Het gebruik van de genotsmiddelen kan nu meerdere functies gekregen hebben. Een veel voorkomende functie kan zijn om sociale remmingen te doorbreken. Het gebruik van de genotsmiddelen in deze fase noemt men regelmatig gebruik.

** De laatste twee fasen:*

De laatste twee fasen zijn: problematisch gebruik en verslaving. Bij problematisch gebruik van genotsmiddelen zullen er problemen ontstaan op lichamelijk, psychisch of sociaal gebied. Bij een verslaving is er sprake van afhankelijkheid van het genotsmiddel.

3.3:

Doelgroep en gebruik

Voor lvg-jongeren¹¹ zijn in de kennismakingsfase al groter risico's te onderscheiden dan voor normaal begaafde jongeren. Lvg-jongeren kunnen vanuit hun problematiek moeilijk de normen en waarden vanuit de omgeving opnemen over het gebruik van genotsmiddelen. Deze beperking blijft in volgende fasen een negatieve invloed houden.

In de fase van experimenteren is er sprake van een aantal bijkomende risico's voor de doelgroep. Op psychologisch vlak heeft de doelgroep een lagere mate van zelfbepalend vermogen, dan dat dit het geval is bij jongeren zonder een verstandelijke beperking. Dit kenmerk heeft als risico, dat de doelgroep, eerder en verder gaan met experimenteren van deze genotsmiddelen. Dit is te verklaren vanuit de drang naar sociale acceptatie.

De fase van sociaal gebruik is voor de doelgroep veelal kortstondig of wordt overgeslagen. Door de drang naar sociale acceptatie, heeft het genotsmiddelengebruik voor de gebruiker al een functie gekregen. De gebruiker bevindt zich dan in de fase van gewoontegebruik. Kijkend naar de doelgroep, zullen er meerdere functies zijn die mogelijk vervuld kunnen worden door dit gebruik. Voorbeelden hiervan zijn; sociale acceptatie, verveling opvullen/tijdsbedrijf en sociale remmingen doorbreken.

De laatste twee fasen zijn problematisch gebruik en verslaving. Voor jongeren met een licht verstandelijke beperking blijft het grootste risico, dat zij vanuit hun beperking veelal oorzaak en gevolg niet kunnen overzien. Ook het gebrek aan voorlichting, aansluitend op het niveau en de ontwikkeling van deze doelgroep, kan een extra risico zijn op het ontwikkelen van problematisch gebruik en mogelijk een verslaving.

** Doelgroep en verslaving:*

Jongeren met een licht verstandelijke beperking lopen een groter risico op het ontwikkelen van een verslaving, doordat bij de doelgroep vaker biopsychosociale knelpunten aanwezig zijn.

Vanuit de theorie zijn er geen cijfers bekend over verhoogde risico's voor de doelgroep op het gebied van biologische factoren. De risico's op psychologische kenmerken zijn voor de doelgroep wel duidelijk weer te geven. De doelgroep heeft vanuit hun problematiek veelal knelpunten op het gebied van persoonlijkheid. Daarnaast kent de doelgroep in de meeste gevallen geen duidelijk rolmodel. Het aangeleerd gedrag door deze rolmodel kan daarom gezien worden als een knelpunt voor het ontwikkelen van een verslaving. De doelgroep komt in de meeste gevallen uit een gezin met sociaaleconomische achterstand. Uit de literatuur is gebleken, dat gezinnen met een sociaaleconomische achterstand een hoger percentage

¹¹ De afkorting 'lvg' staat voor licht verstandelijk gehandicapt. In ons onderzoeksverslag zullen wij het woord gehandicapt vervangen door beperkt, omdat wij vinden dat wij door deze benaming de doelgroep meer bejegenen.

gebruik van genotsmiddelen hebben, als gezinnen zonder deze achterstand. De doelgroep zal daarom andere normen en waarden met zich meebrengen, dan als zij opgegroeid waren in een gezin zonder deze achterstand.

Jongeren met een licht verstandelijke beperking gebruiken over het algemeen medicatie. Deze medicatie in combinatie met genotsmiddelen kan extra negatieve gevolgen of risico's met zich meebrengen. Dit kenmerk is voor de doelgroep nog een risico voor het ontwikkelen van probleemgebruik of een verslaving.

3.4: Omvang middelengebruik en doelgroep

Uit de literatuur blijkt dat het middelengebruik en middelenmisbruik onder de doelgroep steeds groter en meer omvattend wordt. Als voornaamste reden van deze groei wordt de integratie van lvg-jongeren in de maatschappij genoemd. De van Dale verstaat onder integratie: "*Het maken van of opnemen in een groter geheel.*" De beginjaren van de integratie van gehandicapten in de maatschappij, zijn de jaren zeventig¹². De doelgroep werd in de jaren zeventig nog niet erkent als specifieke doelgroep, waardoor literatuurstudie niets uitwijst over het begin van de integratie van deze doelgroep.

De bron "Verstandelijk gehandicapten en verslavingsproblematiek" van Ruud Geus e.a. geeft weer, dat sinds de integratie van de doelgroep, het middelengebruik meer is gaan lijken op dat van de Nederlandse bevolking.

Door de integratie is de doelgroep in aanraking gekomen met verschillende leefstijlen. Zodoende is er een ontwikkeling ontstaan in de opbouw van het netwerk van de doelgroep. De contacten vanuit het sociale netwerk van de doelgroep zijn namelijk meer divers geworden door het ontmoeten van deze verschillende leefstijlen. Deze diversiteit heeft als gevolg dat de doelgroep een vergrote kans hebben om zich meer bewust te zijn van hun beperking en het "anders zijn dan anderen". Dit veroorzaakt gevoelens van isolatie en eenzaamheid onder de doelgroep. Het gebruik van alcohol en drugs zal daarom gebruikt kunnen worden vanuit een verlangen naar sociale acceptatie, maar ook om sociale remmingen te doorbreken en zich meer één te voelen met hun diverse netwerk.

** Problemen en risico's:*

Naast bovenstaande onderbouwing is deze groei ook te beschrijven vanuit internationaal onderzoek. Van 2004 tot 2006 heeft Taggart et al in Noord-Ierland onderzoek gedaan naar risicofactoren voor het ontstaan van middelenmisbruik. Enkele risicofactoren die hierbij naar voren kwamen, zijn eigenschappen als gebrekkige zelfwaardering, communicatieve vaardigheden en assertiviteit. Daarnaast schetst McGillicuddy (2006) in een gelijksoortig onderzoek, dat een gebrekkige kennis van de negatieve effecten van alcohol en drugs risicofactoren zijn. Evenals het onderscheid maken tussen goede en slechte rolmodellen, welke naar voren komt in dit onderzoek. Bovenstaande risicofactoren in combinatie met een gebrek aan voorlichting is te plaatsen binnen de problematiek van onze doelgroep.

In 1996 is er door Westermeyer, Kemp en Nugent onderzoek gedaan. Dit onderzoek stelt dat personen met een verstandelijke beperking minder alcohol of drugs tot zich kunnen nemen dan personen zonder deze beperking. De reden hiervoor is dat een kleinere hoeveelheid alcohol en/of drugs eerder problemen op psychisch- of sociaalgebied opleveren.

Nieuwenhuijzen beschrijft in een onderzoek uit 2006, dat mensen met een verstandelijke beperking eerder psychische stoornissen, antisociaal of delinquent gedrag ontwikkelen of uiten dan dat dit het geval is bij mensen zonder deze beperking. Deze stoornissen en gedragingen kunnen door het gebruik van alcohol en/of drugs eerder ontwikkeld worden. Daarnaast zal het gebruiken van deze genotsmiddelen ook een negatieve invloed hebben als deze stoornissen of gedragingen al daadwerkelijk aanwezig zijn.

Onderzoek uit 2004 en 2006 van Taggart geeft ons een opsomming van problematisch gedrag dat voorkomt bij personen met een verstandelijke beperking, die genotsmiddelen misbruiken. Een aantal voorbeelden van dit soort gedrag zijn; het uiten van fysieke agressie,

¹² Bron: Zorg en Welzijn. Vindplaats: <http://www.zorgwelzijn.nl/web/show/id=112114/langid=43/contentid=10830>

zelfmoordgedachten en stemmingswisselingen. Daarnaast schetst Taggart dat de doelgroep die deze middelen misbruikt, vaker het slachtoffer wordt van seksuele, financiële of fysieke misbruik.

McGillivray en Moore (2001) geven in hun onderzoek aan, dat er een verband is tussen het misbruik van alcohol en/of drugs door personen met een licht verstandelijke beperking en het overtreden van de wet. De doelgroep was tijdens het overtreden van de wet veelal onder invloed van alcohol of drugs.

Als laatste is het belangrijk om het gebruik van medicatie onder lvg-jongeren naar voren te laten komen. Het gebruik van deze medicatie geeft een verhoogd risico in combinatie met genotsmiddelengebruik. Burgard (2000) en McGillicuddy (2006) stellen afzonderlijk aan het licht dat medicatie in combinatie met middelengebruik kan leiden tot verkeerde reacties. Deze soms giftige reacties ontstaan in de hersenen, welke het gedrag of de gezondheid negatief kunnen beïnvloeden.

Deze vijf alinea's geven weer, waarom een groei in het middelengebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking daadwerkelijk problematische vormen aan zal nemen voor de doelgroep en/of de maatschappij.

** Cijfers en feiten:*

De literatuurstudie geeft verschillende gegevens omtrent middelengebruik onder de doelgroep weer. Dit zorgt ervoor, dat actuele percentages van middelengebruik lastig weer te geven is.

Literatuurstudie geeft weer dat middelengebruik in orthopedagogische instellingen meer voorkomt, dan in andere settings voor de doelgroep. De bron "Verstandelijk gehandicapten en verslavingsproblematiek" van Ruud Geus e.a. onderschrijft dit. Deze bron geeft weer: *"Bekend is dat van alle cliënten die in 2004 en 2005 in behandeling waren in de vijf SGLVG-klinieken¹³ er bij 42 procent sprake was van middelenuisbruik¹⁴. Van die 42 procent hadden drie van de vier personen ernstige problemen."* Ook vermeldt deze bron dat dertig procent van de jongeren met middelenuisbruik, problemen had met alcohol en met drugs (cannabis). De bron schetst dat het percentage van middelenuisbruik bij zelfstandig wonende jongeren, op twee tot tien procent ligt.

De organisatie "zorg en welzijn"¹⁵ benoemt een andere schatting van middelenuisbruik onder de doelgroep. Deze bron geeft namelijk een half tot vijftien procent weer.

Bovenstaande bronnen kijken naar verschillende populaties binnen de lvg-sector, waardoor de percentages verschillen.

Het Trimbos Instituut (2007) heeft onderzoek gedaan naar middelengebruik binnen de lvg-sector. De uitkomsten van dit onderzoek geven zij weer in twee onderzoeksrapporten. Beide onderzoeken zijn in 2007 door het Trimbos Instituut gepresenteerd. Het eerste onderzoeksrapport heet: "Licht verstandelijke gehandicapten en middelengebruik, wat is er tot op heden bekend?". Het hieruit voortvloeiende vervolgonderzoek heet: "Aard en omvang van middelengebruik bij licht gehandicapte jongeren".

Bij beide onderzoeken is gebruik gemaakt van een vragenlijst¹⁶. In totaal heeft 71% van de in totaal 1076 benaderde jongeren, die in contact staan met hulpverlening gericht op de doelgroep, de vragenlijst ingevuld. De jongeren zijn tussen de 12 tot 25 jaar en hebben een IQ van 50 tot 85. Naast de jongeren hebben de onderzoekers ook hulpverleners en leerkrachten benaderd.

Uit de onderzoeken is gebleken, dat de jongeren gemiddeld op 13,7 jarige leeftijd begonnen zijn met het drinken van alcoholhoudende dranken. De frequentie van alcoholgebruik door de doelgroep, wordt in tabel 1 weergegeven.

¹³ SGLVG staat voor Sterk Gedragsgestoord Licht Verstandelijk Gehandicapt.

¹⁴ Degenhardt 2000

¹⁵ Vindplaats: <http://www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Steeds-meer-verstandelijk-gehandicapten-krijgen-verslavingszorg.htm>

¹⁶ Deze vragenlijst hebben wij opgevraagd bij het Trimbos Instituut en hebben wij bijgevoegd in bijlage 8.

- Tabel 1:

Frequentie alcoholgebruik in het algemeen	Hoeveelheid	Weekdagen	Weekend
Ja, regelmatig	7	4	30
Af en toe	60	12	24
Eens maar nooit meer/heel zelden	9	13	12
Nee	23	47	10
Onbekend/niet van toepassing	1	24	24

Tabel 1 geeft weer, dat de jongeren in het weekend gemiddeld meer drinken dan doordeweeks. In het weekend wordt over het algemeen het meest bier gedronken. Zeventien procent van de jongeren die in het weekend drinken, geven aan meer dan vijf glazen bier te drinken.

In tabel 2 wordt weergegeven welke alcoholhoudende dranken de jongeren aangeven wel eens geprobeerd te hebben.

- Tabel 2:

Welke dranken heb je wel eens geprobeerd?	N
Bier	406
Wijn	199
Breezers/mixdrankjes	397
Shooters	287
Likeur	159
Sterke drank (wodka, jenever)	185
Sherry, Port, Martini	85
Anders	74

Allochtone jongeren geven aan minder vaak alcohol te drinken dan autochtone jongeren.

Een andere uitkomst schetst, dat jongeren afkomstig uit het onderwijs/praktijkscholen meer drinken dan jongeren die reeds aan het werk zijn.

Naast het onderwerp alcohol heeft het onderzoek ook gekeken naar het drugsgebruik onder de doelgroep. Drugsgebruikers benoemen hasj en wiet als meest gebruikte drugssoort (97%). XTC en snuifcocaïne staan op de tweede plaats van meest gebruikte drugssoort. Heroïne wordt door de doelgroep het minst gebruikt.

Vanuit de uitkomsten van de vragenlijst blijkt, dat 16% van de drugsgebruikende jongeren op alle dagen van de week gebruiken en dat er per dag meer dan zes keer gebruikt wordt. Het gemiddelde gebruik onder de drugsgebruikende jongeren, is drie eenheden (wiet of hasj).

Verslavingszorg Tactus en het Trimbos Instituut diagnosticeren iemand als zwaar gebruiker

van cannabis, als deze persoon in één jaar veertig keer of vaker cannabis gebruikt. Bovenstaande twee groepen worden dus gediagnosticeerd als zwaar gebruikers van cannabis.

De gemiddelde leeftijd waarop jongeren beginnen met drugsgebruik is 14,5 jaar. Het geslacht of de afkomst maakt in dit gegeven geen verschil. De jongeren afkomstig uit een orthopedagogisch behandelcentrum geven aan het vaakst drugs te gebruiken.

In tabel 3 wordt de aard en omvang van drugsgebruik onder de ondervraagde jongeren weergegeven.

- Tabel 3:

Frequentie drugsgebruik in het algemeen	Hoeveelheid	Weekdagen	Weekend
Ja, regelmatig	8	6	10
Af en toe	13	6	6
Eens maar nooit meer/heel zelden	13	2	3
Nee	65	19	14
Onbekend/niet van toepassing	1	76	67

De jongeren geven aan de drugs voornamelijk zelf te kopen. Deze drugs kopen zij bij familie en vrienden. De drugs wordt dan veelal niet in een coffeeshop of thuis gebruikt, maar op straat.

Het Trimbos Instituut heeft ook onderzoek naar middelengebruik onder jongeren uit het reguliere onderwijs uitgevoerd. Het Trimbos Instituut heeft deze onderzoeken vergeleken en geeft als uitkomst, dat het alcoholgebruik onder lvg-jongeren lager ligt. Het percentage binnendrinkers ligt bij lvg-jongeren aanzienlijk hoger.

De populairste alcoholsoorten is bij beide groepen niet verschillend. Kijkend naar het drugsgebruik blijkt dat lvg-jongeren vaker (ooit) drugs gebruikt hebben. Bij het gebruik van de verschillende soorten is tussen beide groepen weinig verschil, alleen blijkt cocaïne bij lvg-jongeren populairder te zijn.

3.5:

Verslavingszorg/lvg-sector

Er worden steeds meer samenwerkingsprogramma's ontwikkelt tussen de verslavingszorg en de gehandicaptenzorg. Concrete voorbeelden van deze samenwerkingscontacten zijn; symposia en congressen voor werkveldvertegenwoordigers.

Literatuurstudie geeft weer, dat op landelijk niveau weinig samenwerkingsverbanden zijn tussen beide sectoren, waardoor er nog veel jongeren tussen wal en schip vallen.

De financiering van de behandeling in de verslavingszorg, is in de meeste gevallen voor de doelgroep een heikel punt. Enerzijds moet de behandeling in de verslavingszorg gefinancierd worden vanuit de zorgverzekeringen en anderzijds rust de financiering van de lvg-zorg op de AWBZ.

De verslavingszorg sluit tot heden niet aan bij het niveau, de problematieken en beperkingen van de doelgroep. Het gebrek aan expertise over de doelgroep is hiervan de oorzaak. De terugval naar middelengebruik bij het beëindigen van een behandeling in de verslavingszorg is voor de doelgroep groot, doordat nazorg vanuit de verslavingszorg en vanuit de zorgorganisatie niet aansluiten.

Vanuit de literatuurstudie zijn er veel bronnen die aangeven dat de verslavingszorg en de gehandicaptenzorg meer samenwerkingsverbanden aan zouden moeten gaan. McCusker

e.a. (1993) geeft weer, dat deze samenwerkingsverbanden niet grote veranderingen in de huidige behandeling van de verslavingszorg hoeft te betekenen. Volgens McCusker e.a. zijn er een aantal aandachtspunten in de behandeling van de doelgroep. Het belangrijkste aandachtspunt volgens deze bron is, dat de te behalen doelen voor de doelgroep klein en concreet gehouden moeten worden. Daarnaast geeft McCusker weer dat er rekening gehouden dient te worden met de gebrekkige generalisatie van de doelgroep. Deze gebrekkige generalisatie houdt in, dat nieuw en aangeleerd gedrag in een bepaalde situatie voor de doelgroep lastig te koppelen is naar een gelijksoortige situatie. Volgens McCusker e.a. dient ook informatie en werkmateriaal aangepast te worden en zou het doeltreffend kunnen zijn om alle stappen te visualiseren. Als laatste benoemt deze bron, dat herhaling en controle van begrip een belangrijk uitgangspunt in de behandeling aan de doelgroep moet zijn.

3.6: Gedragsmodel Prochaska en DiClemente

** Gedragsmodel Prochaska en DiClemente:*

Een genotsmiddelenverslaving veroorzaakt grote gevolgen. Deze gevolgen zullen zowel voor de gebruiker, als voor zijn omgeving zichtbaar worden. De gevolgen leiden tot lichamelijke, psychische of sociale risico's. Om deze risico's en gevolgen te behandelen en/of te verkleinen, is gedragsverandering noodzakelijk. Deze gedragsverandering houdt in, dat de genotsmiddelenverslaving behandeld wordt.

Om gedragsverandering te bereiken, wordt er gebruik gemaakt van een gedragsmodel. Er zijn diverse gedragsmodellen beschreven en onderzocht. Het model van Prochaska en DiClemente wordt in de verslavingssector het meest gebruikt. De reden hiervoor is, dat het model wordt beschreven als een circulair proces. Dit betekent dat er rekening gehouden wordt met terugval in een afgerond stadium. Door deze fase onderscheidt het model van Prochaska en DiClemente zich van andere modellen, zoals het ASE-model¹⁷ van de Vries. Het ASE-model heeft wel het stadium van behoud, maar benadrukt nauwelijks een mogelijke terugval naar andere fasen.

In 1983 ontwikkelden Prochaska en DiClemente dit model voor gedragsverandering. De achtergrond van Prochaska is directeur van het "Cancer Prevention Research Center" en hoogleraar aan de universiteit van Rhode Island¹⁸. DiClemente is onder andere hoogleraar geesteswetenschappen op meerdere universiteiten in Amerika¹⁹.

Het model van Prochaska en DiClemente heeft als doel om hulpverleners te begeleiden om de stadia van gedragsverandering te herkennen. Op deze wijze kunnen de hulpverleners met hun begeleidingstijl aansluiten bij dit stadium. Ondanks dit model, blijft gedragsverandering een moeilijk en langdurig proces. Een verslaving is namelijk vaak verweven in de manier van leven.

** Vijf stadia van gedragsverandering:*

Het proces van gedragsverandering in het model van Prochaska en DiClemente wordt weergegeven in vijf verschillende stadia. Deze stadia zijn:

- Voorbeschouwing:

In dit stadium is geen besef van de negatieve gevolgen en risico's van gedrag. Daarnaast wordt het gedrag niet als probleem erkent. De omgeving van de gebruiker, kan het gedrag wel als probleem classificeren.

- Overpeinzing/beschouwing:

In het stadium van overpeinzing/beschouwing, komt er bewustwording van de negatieve gevolgen en risico's van gedrag. Het gedrag wordt als probleem erkent.

¹⁷ Boek: Drugs en alcohol, gebruik, misbruik en verslaving. Roel Kerssemakers et al. Pagina 507.

¹⁸ <http://www.uri.edu/research/cprc/Faculty/JProchaska.htm>

¹⁹ <http://www.spoke.com/info/p6K0MaN/CarloDiClemente>

- **Beslissing:**

Het gedrag is als probleem erkent. In dit stadium wordt de beslissing gemaakt om daadwerkelijk over te gaan op gedragsverandering. Daarnaast worden in dit stadium concrete beslissingen genomen hoe deze gedragsverandering bereikt gaat worden.

- **Actieve verandering:**

In het stadium van actieve verandering, worden de beslissingen voor gedragsverandering concreet vormgegeven. Dit stadium neemt een lange tijdsduur in, doordat de negatieve gevolgen van de beslissingen zichtbaar worden. Een voorbeeld van deze negatieve gevolgen is ontweningsverschijnselen.

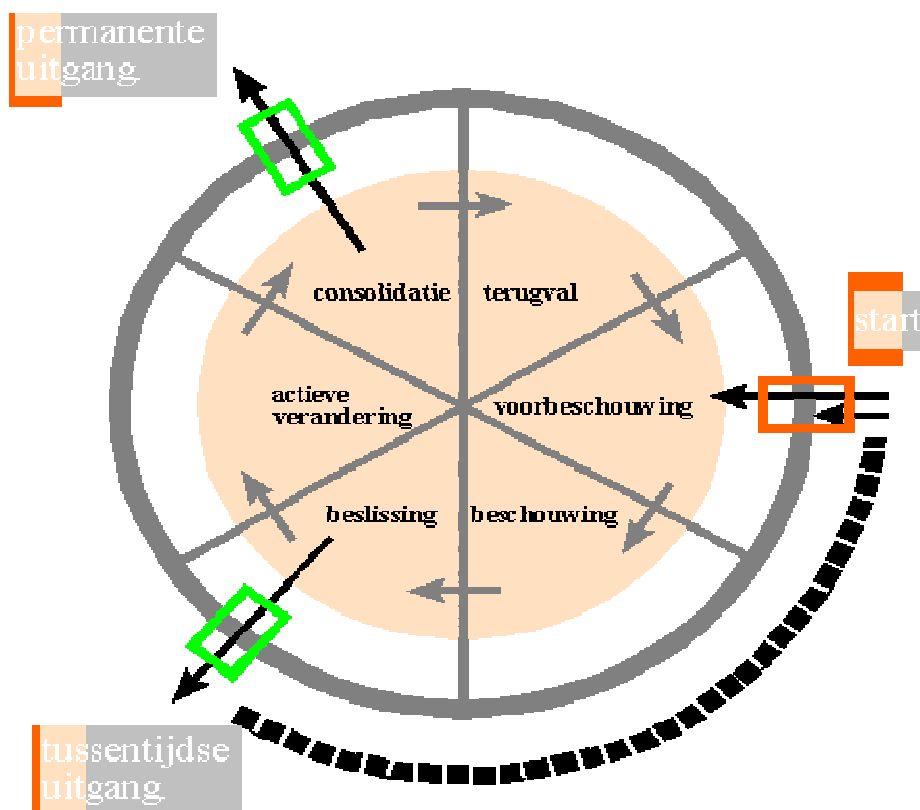
- **Stabilisatie/consolidatie:**

Het stabilisatie stadium vraagt om de gedragsverandering vast te houden. Ook wordt in dit stadium aandacht gevestigd op het verweven van het 'nieuwe' gedrag in het levenspatroon.

Daarbij is het volgens Prochaska en DiClemente van belang om het risico van terugval in eerdere stadia al te benoemen en te bespreken. Op deze manier wordt naar hun idee voorkomen dat de persoon in kwestie bij terugval ontmoedigd raakt om verder te gaan in het proces.

In het model van Prochaska en DiClemente wordt veelal gebruik gemaakt van de gesprekstechnieken vanuit de motiverende gespreksvoering. Motiverende gespreksvoering is een gesprekstechniek waarbij de gespreksleider de persoon in kwestie stimuleert en aanzet tot nadenken en het maken van beslissingen.

In onderstaand afbeelding wordt het model van Prochaska en DiClemente inzichtelijk weergegeven²⁰.

²⁰ Vindplaats: <http://www.alexiantientien.be/terdennen/images/Veranderingscirkel01.gif>

**Gedragmodel en doelgroep:*

Het gedragmodel van Prochaska en DiClemente is bruikbaar voor de lvg-sector, mits er rekening gehouden wordt met enkele aandachtspunten. Deze aandachtspunten komen voort vanuit de beperkingen van de doelgroep. Deze beperkingen zullen het proces van gedragsverandering tegenwerken. Deze beperkingen zijn het reflecterend vermogen en het overzien van risico's en gevolgen. Het reflecterend vermogen is bij de doelgroep in mindere mate ontwikkeld, waardoor de doelgroep problemen voornamelijk buiten zichzelf zoeken. Kijkend naar de risico's en gevolgen, heeft de doelgroep veelal moeite om in een situatie vooruit te denken om zo de risico's en gevolgen te overzien.

De motiverende gespreksvoering in dit gedragmodel, is voor de doelgroep niet toepasbaar. Deze gesprekstechniek doet een groot beroep gedaan op het reflecterend vermogen van de doelgroep, waardoor de doelgroep overvraagd wordt.

Hoofdstuk 4: Literatuur aanbevelingen

4.1: Voorlichting

Het van Dale geeft de volgende definitie van voorlichten weer: *“Onderrichten, aanwijzing geven hoe men handelen, iets gebruiken of over iets denken moet.”*

Het doel van voorlichten is, om de personen die de voorlichting ontvangen, ondersteuning te bieden. Deze ondersteuning wordt geboden, doordat de voorlichter expertise heeft over het onderwerp van de voorlichting. De persoon die voorgelicht wordt, zal op deze manier kennisverwerving krijgen voor het maken van keuzes/beslissingen of het vormen van meningen. De kennisverwerving die centraal staat in voorlichtingen is dus een middel om het doel van voorlichten te bereiken.

** Voorlichting + doelgroep:*

Vanuit de theorie kan gesteld worden, dat de doelgroep moeite heeft met het aangeven en stellen van grenzen en met het overzien van risico's en gevolgen. Op deze vaardigheden wordt een beroep gedaan tijdens een voorlichting. In een voorlichting aan de doelgroep, zal hier rekening meegehouden moeten worden.

Onderzoeken van het Trimbos Instituut wijzen uit, dat hoe jonger een persoon begint met alcohol of drugs hoe meer schade dit aan zal richten. Het is daarom van belang dat jongeren vroegtijdig voorlichting krijgen over deze genotsmiddelen. Het doel hiervan is, dat de doelgroep zodoende een afweging in de keuze tot wel of niet gebruiken kunnen maken.

4.2: Beleid

Problemen en discussies over de genotsmiddelen alcohol en drugs kunnen verminderd en/of voorkomen worden, als een organisatie beschrijft hoe gedacht wordt over het gebruik van deze genotsmiddelen. Deze beschrijving wordt een genotsmiddelenbeleid genoemd.

Het gebruik van de genotsmiddelen alcohol en drugs is op dit moment een actueel onderwerp binnen de maatschappij. Voor organisaties is dit een actueel onderwerp, omdat het gebruik van deze genotsmiddelen in alle lagen van de bevolking voorkomt, ongeacht mensen met of zonder een (verstandelijke) beperking. Toch blijkt vanuit de literatuur, dat het instellingsbeleid in zowel de verstandelijk gehandicaptenzorg in het algemeen als in de lvg-sector, naar middelengebruik kijken vanuit een moreel standpunt. Een moreel standpunt in dit opzicht betekent, dat er naar middelengebruik gekeken wordt vanuit een verbiedend standpunt, zonder dat hier verder uitleg en toevoeging bij vermeld staan.

Uit onderzoek van Sturney e.a. (2003), McGillycuddy (2006) en Bransen e.a. (2008) blijkt, dat sinds de integratie van mensen met een verstandelijke beperking in de maatschappij, het middelengebruik in deze sector steeds meer is gaan lijken op dat van de algemene bevolking. Zowel de gehandicaptenzorg als de lvg-sector kunnen daarom niet langer het middelengebruik zien als iets dat er niet is en dat niet voorkomt.

** Invulling beleid:*

Kijkend naar de leeftijd en ontwikkeling van de doelgroep, kan er vanuit de theorie gesteld worden dat de kans groot is dat de doelgroep gaat experimenteren met genotsmiddelen. De fase na deze fase van experimenteren is de fase van sociaal gebruik, waarna de fase van gewoontegebruik volgt. Zodra deze drie fasen doorlopen worden of doorlopen zijn, wordt de kans op problematisch middelengebruik vergroot. Voorlichting over het onderwerp zal in dit stadium bij kunnen dragen bij het maken van keuzes/beslissingen of het vormen van meningen. Een genotsmiddelenbeleid heeft hierin als doel, dat de grenzen van genotsmiddelengebruik in een organisatie aangegeven worden.

Vanuit de theorie zijn er verschillende onderwerpen te beschrijven, welke in een genotsmiddelenbeleid opgenomen zouden kunnen worden. Deze onderwerpen zijn:

- Visie van de organisatie over het gebruik van genotsmiddelen:

In dit gedeelte kan de organisatie beknopt kenbaar maken hoe zij denken over het gebruik van genotsmiddelen, zodat de visie van de organisatie voor een ieder helder is.

- Intake of verblijf:

Dit gedeelte biedt de organisatie de mogelijkheid om te beschrijven, hoe zij het genotsmiddelenbeleid aan de doelgroep en de wettelijk vertegenwoordigers voorleggen. De organisatie zal ervoor kunnen kiezen, om het genotsmiddelenbeleid door de jongere en zijn wettelijk vertegenwoordiger te laten ondertekenen. Door deze ondertekening gaan de jongere en zijn wettelijk vertegenwoordiger akkoord met het beleid.

- Regelgeving:

In het onderwerp “regelgeving” worden regels opgesteld over middelengebruik en het verhandelen van de genotsmiddelen. De organisatie dient rekening te houden met de Nederlandse wetgeving en de eigen beschreven visie.

- Procedures:

Het gedeelte van procedures geven de sancties weer als de regelgeving niet nageleefd wordt. Bij overtreding of problematisch gebruik, heeft de organisatie richtlijnen voor sancties of hulpverlening die aangeboden kan worden.

- Training, begeleiding, voorlichting:

In dit gedeelte kunnen de mogelijkheden van training en voorlichting aan de werknemers en doelgroep beschreven worden. Training en begeleiding aan werknemers heeft als doel, dat de werknemers vroegtijdig en adequaat kunnen reageren op middelengebruik en/of middelenmisbruik. Voorlichting aan de doelgroep draagt bij aan kennisverwerving, het maken van keuzes/beslissingen of het vormen van meningen door de doelgroep.

4.3:

Open en alert

Open en Alert is de benaming van een training voor hulpverleners, over de onderwerpen alcohol en drugs. Deze training richt zich op deskundigheidsbevordering van de hulpverleners, maar ook op het genotsmiddelenbeleid van de settings waar de hulpverleners van afkomstig zijn. Door dit beleid te behandelen, verwachten de trainers dat de hulpverleners de opgedane kennis beter kunnen hanteren binnen desbetreffende setting.

De training Open en Alert is ontwikkeld door het Trimbos Instituut, in samenwerking met de verslavingszorg. Het Trimbos Instituut geeft aan: *“Open en Alert wil (problematisch) gebruik van alcohol of drugs door jongeren in deze settings voorkomen of zo goed mogelijk begeleiden”*²¹. De settings waarover het Trimbos Instituut spreekt, zijn de settings waar de training Open en Alert voornamelijk gegeven en/of aangeboden worden. Deze settings richten zich voornamelijk op jongeren en zijn onder te verdelen in het jongerenwerk, de jeugdhulpverlening en de justitiële jeugdinrichtingen.

De training Open en Alert kan beschreven worden als één van de eerste landelijke samenwerkingsverbanden die mogelijk zijn voor enerzijds de lvg-sector en anderzijds de verslavingszorg. Door middel van deze training wordt er expertise vanuit de verslavingszorg overgebracht naar hulpverleners vanuit de lvg-sector.

Het Trimbos Instituut richt zich op de hulpverleners van jongeren, omdat jongeren een kwetsbare doelgroep ten opzichte van genotsmiddelengebruik en/of genotsmiddelenmisbruik zijn. Dit valt te verklaren vanuit het experimenteren met genotsmiddelen wat in deze leeftijdscategorie veelal plaats vindt. Daarnaast zijn de lvg-jongeren en/of de jongeren met een andere verstandelijke of psychische beperking uit het jongerenwerk, de jeugdhulpverlening en de justitiële jeugdinrichtingen een extra kwetsbare doelgroep. Dit, omdat deze jongeren veelal een vergroot risico lopen op het ontwikkelen van factoren, die medeverantwoordelijk kunnen zijn voor het ontwikkelen van een alcohol- of drugsverslaving. Door de hulpverleners te trainen, wordt er bereikt dat de hulpverleners beter in staat zijn om de jongeren voor te lichten en te begeleiden bij middelengebruik.

²¹ Vindplaats: <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/preventie/themas-werkgebieden/alcohol-en-drugs/open-en-alert>

** Inhoud training:*

Vaak wordt de training “Open en Alert” aangeboden in vijf dagdelen. De eerste twee dagdelen worden besteed aan de basiscursus en de laatste drie dagdelen aan de vaardigheidstraining.

In de basiscursus komen onderwerpen aan bod met hierin informatie over alcohol en drugs, over de fasen van gebruik, over middelengebruik in combinatie met medicatie etc.

In de vaardigheidstraining wordt er meer ingegaan op het ontwikkelen van vaardigheden en het innemen van een houding omtrent middelengebruik. Voorbeelden van thema's zijn onder andere; hoe kun je als hulpverlener gebruik signaleren, hoe bespreek je dit gebruik met zowel de jongeren of met derden en wat zijn de mogelijkheden om de jongeren extern te laten begeleiden voor zijn problematische middelengebruik.

Hoofdstuk 5: Invulling aanbevelingen: voorlichting en beleid

5.1:

Voorlichten

De doelgroep zijn veelal opgegroeid in onstabiele opvoedingssituaties. De doelgroep krijgen namelijk vaak op jonge leeftijd al te maken met hulpverleners of wonen al op jonge leeftijd in leefgroepen. Daarnaast kunnen wij vanuit zowel onze literatuurstudie als onze ervaring zeggen, dat de ouders/verzorgers van de meeste jongeren zelf een verstandelijke beperking hebben of uit een zwak sociaal-economisch milieu komen. Vanuit deze onstabiele opvoedingssituaties, missen de doelgroep in het algemeen duidelijke rolmodellen. Daarnaast is het niet onwaarschijnlijk dat ouders/verzorgers een aantal onderwerpen niet tot nauwelijks besproken hebben met de jongeren. Een van deze onderwerpen is hoogstwaarschijnlijk het onderwerp over de genotsmiddelen alcohol en drugs.

De lvg-jongeren van ZoZijn krijgen tot op heden geen voorlichting over alcohol en drugs aangeboden. Om deze reden hebben wij een drietal spelvormen ontwikkeld. Deze spelvormen dienen als voorlichting aan de doelgroep en heeft als doel om kennisverwerving over de onderwerpen alcohol en drugs te realiseren. Deze kennisverwerving zou voor de doelgroep bij kunnen dragen bij het maken van beslissingen en het vormen van een eigen mening over de genotsmiddelen alcohol en drugs.

** “Op tijd voorbereid”:*

Tactus heeft het spel ‘Op tijd voorbereid’ ontwikkeld. Met deze spelvorm richten zij zich op leerlingen van groep acht. Onderwerpen die in dit spel aanbod komen zijn onder andere alcohol, drugs, roken of de computer. Door middel van menings- en waar-of-niet-waar-kaarten, wordt er aanspraak gedaan op het kennis- en meningsniveau van de basisschoolleerlingen.

Wij hebben dit spel bekeken en zelf gespeeld. Op basis van deze ervaring en onze kennis over de doelgroep, hebben wij enkele menings- en waar-of-niet-waar-kaarten weggelaten en/of veranderd. Dit, om de kaarten meer aan te laten sluiten bij het cognitieve vermogen van de doelgroep. Deze aanpassing hebben wij ook gedaan, om sturing te geven aan het spelverloop. De gedachtegang achter dit spel blijft hetzelfde, maar de begeleiding kan op deze ‘nieuwe’ wijze informatie verkrijgen over het kennisniveau van de jongeren en de meningen die zij hebben over de genotsmiddelen. Door de veranderingen is de aandacht nu minder gevestigd op de onderwerpen roken en computer en meer op de genotsmiddelen alcohol en drugs.

De spelregels van het spel “Op tijd voorbereid” zijn door de auteur kort en bondig beschreven. Deze is daarom bruikbaar voor de doelgroep. De handleiding van het spel die geschreven is door de auteur, voor de leerkrachten, vonden wij minder goed aansluiten. Daarom hebben wij voor de begeleiding van de jongeren de handleiding herschreven. In deze handleiding is te vinden hoe begeleiding om dient te gaan met dit spel. De handleiding voor de begeleiding is te vinden in bijlage 1. Ons aangepast spel is in bezit van de organisatie.

** Folders:*

Het Trimbos Instituut heeft drie folders ontwikkeld over de onderwerpen alcohol en drugs voor de doelgroep licht verstandelijk beperkte jongeren. Deze folders zijn zo geschreven dat zij aansluiten bij het cognitieve vermogen van de doelgroep. De folders heten: “Hasj en wiet zonder flauwekul”, XTC, Cocaïne en Speed zonder flauwekul” en “Alcohol zonder flauwekul”. De folders geven een realistisch beeld van de genotsmiddelen, omdat zowel voor- als nadelen van gebruik beschreven worden. Het doeltreffende van de folders is, dat de folders geschreven zijn vanuit een neutrale houding. Jongeren die wel of niet gebruiken worden in deze folders niet veroordeeld. De keuze van gebruik ligt ook naar het lezen van deze folders nog open, alleen heeft de doelgroep nu meer informatie over de middelen.

Wij hebben voor de begeleiding van de jongeren een handleiding geschreven. Deze korte handleiding bevat enkele aspecten hoe de folders verstrekt kunnen worden aan de

doelgroep, zodat het voor begeleiding duidelijk is wat de effectiviteit van de folders is. Zowel de handleiding als de folders zijn te vinden in bijlage 2. Deze folders zien wij terugkomen als spelvorm, doordat in de folders ook quizvormen zijn opgenomen.

** Quiz “Visualiseren”:*

Als derde spelvorm hebben wij ervoor gekozen om een kleine quiz samen te stellen. De quiz bestaat uit vier korte visuele onderdelen/opdrachten, welke informatie betreft die zowel in het spel “Op tijd voorbereid” als in de folders naar voren komen. Ook zonder dat het spel “Op tijd voorbereid” of de folders behandeld zijn, kan een jongere deelnemen aan deze quiz. Deze quiz kan ook gebruikt worden als voorlichtingsvorm en dan zo, dat de begeleiding de kennisoverdracht kan visualiseren.

Het doel van de quiz is om als begeleiding te zien of de informatie daadwerkelijk begrepen is door de doelgroep. Het gemakkelijke aan deze quiz is dat deze zo ontwikkeld is, dat het aantal deelnemers kan variëren van één tot meerdere personen. Hieraan is geen maximum verbonden. In bijlage 3 hebben wij de foto's die gebruikt worden in de vier opdrachten opgenomen.

Ook voor deze spelvorm hebben wij een handleiding voor de begeleiding geschreven. In deze handleiding komt overzichtelijk naar voren op welke wijze deze spelvorm ingezet kan worden, met welk doel en op welke werkwijze. Deze handleiding is ook te vinden in bijlage 3.

** Volgorde verantwoording:*

Bovenstaande drie spel-/voorlichtingsvormen zouden in de volgende volgorde gebruikt kunnen worden:

- Spel “Op tijd voorbereid”
- Folders
- Quiz “Visualiseren”

Door het spel te spelen, kan de begeleiding erachter komen in welk stadium het kennisniveau van de jongere zich bevindt. Met deze informatie kan de begeleiding de keuze maken welke folder(s) voor elk individu effectief zou kunnen zijn en op welke wijze deze folder behandeld moet worden. Met de informatie die de jongeren uit desbetreffende folders halen, zouden zij deel kunnen nemen aan de quiz. Deze quiz speelt in op dezelfde informatie uit zowel het spel als de folders, alleen visualiseert deze quiz de informatie. Op deze wijze wordt duidelijk of de jongeren de kennis daadwerkelijk begrepen hebben.

De quiz zal door de begeleiding ook gebruikt kunnen worden als voorlichtingsvorm in bijvoorbeeld een groepsvergadering. Als hiervoor gekozen wordt, zal daarna eerst het spel en daarna de folders behandeld kunnen worden. Als de quiz als voorlichtingsvorm door de begeleiding gebruikt wordt, zal de begeleiding de informatie aan de doelgroep moeten vertellen en doormiddel van de foto's de informatie visualiseren.

5.2:

Beleid

Kijkend naar de organisatie ZoZijn zal een genotsmiddelen aansluiten bij de visie en kernbegrippen van deze organisatie. De organisatie zegt in zijn visie namelijk een vraaggestuurde organisatie te zijn. In één van de kernbegrippen uit de visie op zorg- en dienstverlening van ZoZijn lezen wij: “Regie op eigen leven” ZoZijn draagt er aan bij dat alle cliënten hun eigen keuzes (kunnen) maken²².

Naar ons idee kan ZoZijn op dit moment ten aanzien van onderwerpen over genotsmiddelen niet de vraaggestuurde organisatie zijn die zij beschrijven te zijn en kunnen zij bovenstaand kernbegrip niet volledig waarmaken. Dit, omdat in het beleid van de organisatie geen handvaten geboden worden aan begeleiding van de doelgroep om daadwerkelijk vraaggericht om te kunnen gaan met hulpvragen van de jongeren over de onderwerpen alcohol en drugs. Ook de mogelijkheid voor de jongeren om autonoom keuzes te maken in het gebruik van deze genotsmiddelen, wordt vanuit het beleid niet ondersteund.

²² Bron: ZoZijn, 16 oktober 2008, pagina 6.

Wij zijn van mening dat door een genotsmiddelenbeleid de organisatie de autonomie van de cliënt meer zou kunnen waarborgen dan dat dit nu het geval is en dat de organisatie op dit gebied de vraaggestuurde organisatie kan zijn die zij beschrijven te willen zijn.

In hoofdstuk 4 zijn wij ingegaan op onderwerpen die een organisatie in zijn genotsmiddelenbeleid kan behandelen. Deze onderwerpen hebben wij voor ZoZijn ingevuld, waardoor er een genotsmiddelenbeleid beschreven staat. Dit genotsmiddelenbeleid ziet er als volgt uit:

** Genotsmiddelenbeleid ZoZijn:*

-Inleiding:

Het voor u liggend genotsmiddelenbeleid is in eerste instantie geschreven vanuit het belang van de jongeren en zijn/haar ontwikkeling. Dat het belang van de cliënten voorop staat, is voor ZoZijn een belangrijk uitgangspunt.

Als tweede onderschrijft dit genotsmiddelenbeleid de missie en visie waar ZoZijn voor staat.

Als derde -en zeker niet de minste- is dit genotsmiddelenbeleid opgesteld voor het netwerk van de doelgroep en alle medewerkers van ZoZijn. Door helderheid te bieden over de omgang van de middelen alcohol en drugs, bereiken wij als organisatie namelijk samenhang. Deze samenhang helpt ons in het waarborgen van de kwaliteit van zorg. Als organisatie zullen wij altijd proberen te streven deze kwaliteit zo optimaal mogelijk te laten zijn.

- Visie ZoZijn genotsmiddelen:

Als organisatie beseffen wij, dat het gebruik van de genotsmiddelen alcohol en/of drugs kan zorgen voor veel en soms ernstige problemen en risico's. Vanuit zowel de theorie als de praktijk ervaren wij, dat deze problemen en risico's voor deze doelgroep aanzienlijk zijn. Een goede begeleiding en duidelijke regels zorgen ervoor dat wij als organisatie de jongeren mogelijk kunnen behoeden en anderzijds kunnen begeleiden ten aanzien van deze problemen en risico's.

Een ieder in de leeftijdsgroep van onze doelgroep experimenteert met genotsmiddelen. De mate waarop is voor een ieder verschillend. Dit experimenteren is te verklaren vanuit de ontwikkeling in individuele autonomie en de drang naar sociale binding. Als organisatie vinden wij het belangrijk om de doelgroep te begeleiden in deze ontwikkeling. Deze begeleiding zien wij als organisatie terug in het voor u liggend genotsmiddelenbeleid. Als wij als organisatie deze begeleiding niet zouden bieden, zou dit zeer waarschijnlijk leiden tot een verhoogde kans van risico's en problemen voor de doelgroep, zijn/haar netwerk en mogelijk de maatschappij.

Als organisatie kennen wij enerzijds de mogelijke problemen en risico's van middelengebruik en anderzijds beseffen wij de toenemende mate van middelengebruik onder de doelgroep. Deze twee kanten hebben ons als organisatie doen beseffen dat een balans in deze twee opties hoogwaarschijnlijk het meest doeltreffend is. Als ZoZijn hebben wij daarom een middelenbeleid voor alcohol en drugs opgesteld dat het gebruik van deze middelen niet geheel verbiedt, maar welke wel beperkingen oplegt en grenzen stelt.

- Intake en verblijf:

Tijdens de intake van nieuwe jongeren dient ten alle tijden dit genotsmiddelenbeleid behandeld te worden. Daarbij dient de nieuwe jongere en de wettelijk vertegenwoordiger door middel van een handtekening akkoord te gaan met het genotsmiddelenbeleid en haar gehele inhoud. De procedures en sancties zullen door middel van deze handtekening ook voor deze jongere gaan gelden.

Jongeren die al verblijven bij de organisatie dienen in eerst volgende jaargesprek dit genotsmiddelenbeleid te behandelen. Ook voor deze jongeren geldt een handtekening, met een handtekening van de wettelijk vertegenwoordiger.

- Regelgeving:

Regelgeving gebruik op en om het terrein.

* Alcohol:

Het gebruik of verhandelen van alcohol op en om het terrein van 'de Lathmer' is te allen tijde verboden. Bij gezamenlijke groepsuitjes buiten het terrein gelden voor het gebruik van alcohol dezelfde regels dan dat deze beschreven staan bij "Regelgeving gebruik op de groep".

* Drugs:

Het gebruiken of verhandelen van drugs op en om het terrein van "de Lathmer" is te allen tijde streng verboden.

Regelgeving gebruik op de groep.

* Alcohol:

Alcoholconsumptie op doordeweekse dagen is niet toegestaan. Dit allereerst, omdat het risico op gewoontegebruik voor jongeren anders versterkt kunnen worden.

Als tweede is deze consumptie niet toegestaan, omdat alcoholgebruik de doordeweekse activiteiten negatief zou kunnen beïnvloeden.

Alcoholconsumptie in het weekend is toegestaan, mits de jongeren minimaal zestien jaar of ouder zijn. De weekenddagen zijn in dit geval de vrijdag- en de zaterdagavond. Voor jongeren van zestien en zeventien jaar geldt dat het nuttigen van een alcoholconsumptie toegestaan is per weekendavond. Voor jongeren van achttien jaar en ouder geldt, dat er twee alcoholconsumpties per weekendavond toegestaan zijn.

Deze alcoholconsumpties dienen altijd genuttigd te worden in de centrale ruimte en in aanwezigheid van de groepsleiding.

Bevat een consumptie meer dan 15% alcohol, dan spreken wij van sterk alcoholhoudende dranken. Sterk alcoholhoudende dranken zijn ongeacht de leeftijd bij deze organisatie niet toegestaan.

* Drugs:

Drugsgebruik in Nederland is niet toegestaan. Het gebruik van softdrugs wordt onder strenge eisen, ondanks dat softdrugs illegaal is, wel gedoogd. Als organisatie stellen wij dat drugsgebruik en het in bezit zijn van drugs onder de achttien jaar te allen tijde verboden is. Voor jongeren ouder dan achttien jaar stellen wij, dat drugsgebruik doordeweeks niet is toegestaan.

Dit allereerst, omdat het risico op gewoontegebruik voor jongeren anders versterkt wordt.

Als tweede is deze consumptie niet toegestaan, omdat drugsgebruik de doordeweekse activiteiten negatief zou kunnen beïnvloeden.

Drugsgebruik in het weekend voor jongeren ouder dan achttien jaar is toegestaan. De weekenddagen zijn in dit geval de vrijdag- en de zaterdagavond. Het gebruik van één eenheid cannabis in het weekend wordt door ons als organisatie gedoogd. Het gebruik hiervan moet wel te allen tijde onder toezicht van de begeleiding zijn en is alleen buiten toegestaan.

Cannabis mag alleen samen met begeleiding gekocht worden of door een volwassene van 21 jaar of ouder naar de groep gebracht worden. De jongeren mogen niet meer dan vijf gram cannabis in bezit hebben.

Regelgeving gebruik op de kamer.

* Alcohol en drugs:

Gebruik van alcohol en/of drugs op de kamer is binnen ZoZijn verboden. Ook het bewaren of hebben van deze genotsmiddelen op de kamer is verboden. Deze genotsmiddelen dienen ingeleverd en op een afgesloten plek voor de jongeren bewaard te worden. Het gebruiken of hebben van deze genotsmiddelen op de kamer zorgt ervoor dat er onvoldoende toezicht is van de groepsleiding op het gebruik en de hoeveelheden.

- Regelgeving gebruik werknemers en bezoek ZoZijn:

Voor werknemers van ZoZijn is het gebruik, verhandelen of het in bezit hebben van alcohol of drugs verboden als de werknemer in dienst of op een locatie of terrein van de organisatie is. Voor bezoekers van ZoZijn geldt dat het gebruik van alcohol of drugs verboden is, mits zij zich houden aan de regels van gebruik, die gelden voor de te bezoeken jongere.

- Procedures:

Procedures bij overtreding van gebruik van alcohol en/of drugs:

Bij een eenmalige overtreding van het gebruiken van alcohol of drugs geldt een kamerprogramma voor de rest van die dag. De jongere is op dat moment namelijk groepsongeschikt. Daarnaast krijgt de jongere een lichte sanctie, die door de groepsleiding op dat moment vastgesteld wordt. Onder een lichte sanctie staat een sanctie, die qua tijdsduur en qua hoeveelheid niet zeer zwaarwegend genoemd kan worden. In de eerst volgende dienst van de mentor van de jongere moet men in gesprek gaan om de overtreding te bespreken en wat de gevolgen zijn als er nogmaals een overtreding geconstateerd wordt. Bij een tweede overtreding van het gebruiken van alcohol of drugs geldt ook hier weer een kamerprogramma voor de rest van die dag. Naast een weeksanctie, welke zwaarder mag wegen dan bij de eerste overtreding, krijgt de jongere de sanctie het eerst volgende weekend geen alcohol of drugs te consumeren. Ook bij deze overtreding moet de jongere in de eerst volgende dienst van zijn mentor in gesprek gaan om de overtreding te bespreken en wat de gevolgen zijn als er nogmaals een overtreding geconstateerd wordt. Bij een derde overtreding of vaker krijgt de jongere een week lang een kamerprogramma in combinatie met een interne voorlichting over genotsmiddelen en de risico's van het gebruik van deze genotsmiddelen. Daarnaast zullen de jongere, de mentor, de gedragswetenschapper en de wettelijke vertegenwoordiger van de jongere met elkaar in gesprek moeten om te bespreken wat de volgende procedures zijn. Bij vier of vijf keer overtreeden van gebruik van alcohol of drugs kan de sanctie opgelegd worden om op eigen kosten een externe cursus te volgen of overgeplaatst te worden naar een andere locatie.

Procedures bij overtreding van verhandelen of op zak hebben van alcohol of drugs:

Bij een eenmalige overtreding van het verhandelen of op zak hebben van alcohol of drugs worden deze genotsmiddelen ingenomen. Deze ingenomen middelen kan de jongere in dit stadium nog wel terugverdienen, als de jongere meewerkt aan de opgelegde sancties. De sancties zijn allereerst een vierentwintig uur durend kamerprogramma in combinatie met een lichte weeksanctie, die door de groepsleiding op dat moment vastgesteld wordt. Onder een lichte sanctie staat een sanctie die qua tijdsduur en qua hoeveelheid niet zeer zwaarwegend genoemd mag worden. In de eerstvolgende dienst van de mentor van de jongere moeten zij in gesprek gaan om de overtreding te bespreken en wat de gevolgen zijn als er nogmaals een overtreding geconstateerd wordt.

Bij een tweede overtreding van het verhandelen of op zak hebben van alcohol of drugs is het voor de desbetreffende jongere drie weekenden niet toegestaan alcohol te nuttigen of drugs te gebruiken. Daarnaast worden de genotsmiddelen waarover het gaat ingenomen. Deze genotsmiddelen kan de desbetreffende jongere niet weer krijgen. In de eerstvolgende dienst van de mentor van de jongere moeten zij in gesprek gaan om de overtreding te bespreken en wat de gevolgen zijn als er nogmaals een overtreding geconstateerd wordt. Ook zal de mentor moeten starten met een intern voorlichtingsprogramma voor deze jongere.

Bij een derde keer of vaker overtreeden van het verhandelen of op zak hebben van alcohol of drugs worden de genotsmiddelen waarover het gaat ingenomen. Daarna volgt er voor enkele dagen een kamerprogramma (max. een week), al naar gelang de mentor van de desbetreffende jongere, de jongere zelf, de wettelijk vertegenwoordiger van de jongere en de gedragswetenschapper in gesprek met elkaar kunnen over de te nemen procedure. Het is in dit stadium mogelijk de jongere op eigen kosten een externe cursus te laten volgen of om overgeplaatst te worden naar een andere locatie.

- Procedures bij problematisch middelengebruik.

Alcohol en drugs:

Als er sprake is van problematisch middelengebruik zal deze persoon doorverwezen worden naar een verslavingsinstelling.

- Training, begeleiding, voorlichting:

Training, begeleiding en voorlichting aan medewerkers.

Voor elke (nieuwe)werknemer van ZoZijn die werkzaam is met de doelgroep, is het verplicht om een certificaat te behalen van de training "Open en Alert". Deze training is van belang, omdat werknemers via deze training verschillende onderdelen over de genotsmiddelen alcohol en drugs behandelen. Het doel van deze trainingen is dat werknemers inzicht en kennis krijgen over onderwerpen als; medicatie en genotsmiddelen en het signaleren van gebruik en de verschillende fasen. Ook leren medewerkers via deze training om te gaan met vragen van de jongeren.

Training, begeleiding en voorlichting aan de doelgroep.

De doelgroep zal voorgelicht moeten worden over de genotsmiddelen alcohol en drugs. Door kennisverwerving uit deze voorlichting hopen wij als organisatie te bereiken, dat problemen door genotsmiddelengebruik verkleind worden.

Praktisch gezien zal er voorlichtingsmateriaal in alle groepen voor handen liggen. Dit voorlichtingsmateriaal bestaat uit zowel individuele voorlichtingsvormen als voorlichtingsvormen die behandeld kunnen worden met de gehele groep. Zodra de praktijk uitwijst dat dit voorlichtingsmateriaal voor de individu of voor de groep niet toerikend zal zijn, zal ZoZijn kijken naar beter toegespitst voorlichtingsmateriaal.

- Aanvulling op invulling genotsmiddelenbeleid:

Een verbiedend genotsmiddelenbeleid zou stiekem gebruik en gedrag in de hand kunnen werken. Daarnaast zal een jongere ontwijkend doen over zijn gebruik, waardoor hulpverleners niet adequaat in kunnen springen bij problemen of problematisch gebruik. Aan de andere kant kan een beleid, dat middelengebruik gedooft, het gevoel geven dat er indirect toestemming gegeven wordt op het gebruik van alcohol of drugs. Hierdoor kunnen jongeren overmatig genotsmiddelen gaan gebruiken. Naar ons idee moet een organisatie daarom een gedoogbeleid handhaven met strikte en verbiedende regels en op deze manier dus een balans vinden tussen verbieden en toestaan. Deze balans beschrijven wij in de door ons beschreven genotsmiddelenbeleid.

** Alcohol*

Wij hebben bewust een maximum van twee consumpties bij achttien jaar gesteld, omdat vanuit de theorie gesproken wordt over 'aangeschoten' als er meer dan drie glazen geconsumeerd worden. Daarnaast hebben wij rekening gehouden met het mogelijk gebruik van medicatie. Bij twee alcoholconsumpties zijn de risico's in combinatie met medicatie redelijk klein te noemen. Het gebruik van alcohol is alleen in de weekenden toegestaan en dus niet doordeweeks om zo de kans op de fase van gewoontegebruik te verkleinen.

** Drugs:*

Kijkend naar de consumptie van cannabis hebben wij ervoor gekozen om een minimale grens van achttien jaar vast te stellen. Dit, omdat wettelijk gezien o.a. het kopen van cannabis pas vanaf deze leeftijd toegestaan is. Wij hebben gekeken naar de risico's van drugsgebruik en de wettelijke achtergrond. Van daaruit hebben wij de beslissing genomen in ons middelenbeleid alleen cannabis te gedogen. Wij hebben gekozen voor één eenheid om de risico's zo klein mogelijk te houden.

Ondanks dat drugsgebruik van cannabis in Nederland onder het gedoogbeleid valt, zijn wij van mening dat het toestaan van deze kleine hoeveelheid beter is dan het verbieden hiervan. Dit, omdat wij van mening zijn dat het verbieden van alle drugssoorten stiekem gebruik in de hand zal werken.

Hoofdstuk 6: **Aanbevelingen + conclusies**

6.1: **Hoofdvraag**

Onze onderzoeksvraag voor dit project was “Welke randvoorwaarden en veranderingen dient ZoZijn te nemen om in de toekomst een (preventief) voorlichtingsprogramma over alcohol en drugs op te stellen voor de doelgroep lvg-jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar”.

Vanuit ons onderzoeksproject kunnen wij stellen dat deze randvoorwaarden zijn:

- Het opstellen en uitvoeren van een genotsmiddelenbeleid.
- Het verplicht stellen van de training “Open en Alert” voor de werknemer.
- Het invoeren van de door ons ontwikkelde spelvormen op de woongroepen van de doelgroep.
- Het zoeken naar en ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal voor de doelgroep over de onderwerpen alcohol en drugs.

Deze randvoorwaarden komen in de volgende paragrafen als aanbevelingen uitgebreid aan de orde.

6.2: **Spelvormen**

Vanuit de literatuur blijkt dat er nauwelijks voorlichtingsmateriaal beschikbaar is voor de doelgroep, over de onderwerpen alcohol en drugs. Dat deze voorlichting noodzakelijk is, blijkt wel uit ons onderzoeksproject. De doelgroep is namelijk een kwetsbare doelgroep voor het ontwikkelen van een verslaving. De beperkingen van de doelgroep zorgen ervoor, dat zij nauwelijks in staat zijn om keuzes/beslissingen te maken of meningen te vormen over het gebruik van de genotsmiddelen. Daarbij komt, dat de doelgroep beperkingen heeft op het gebied van assertiviteit en het overzien van risico's en gevolgen.

De door ons ontwikkelde spelvormen zullen bijdragen aan voorlichting aan de doelgroep. De spelvormen zijn afgestemd op de doelgroep, waardoor de effectiviteit vergroot wordt. Onze aanbeveling aan de organisatie is, om de spelvormen op te nemen in de behandeling van de doelgroep. Het is van belang, dat middels teamvergaderingen de spelvormen geëvalueerd en mogelijk aangepast worden.

6.3: **Beleid**

De belangrijkste aanbeveling vanuit ons onderzoeksproject is het opstellen van een genotsmiddelenbeleid door ZoZijn. Een genotsmiddelenbeleid heeft als belangrijkste doel om voor een ieder duidelijkheid te verschaffen, hoe de organisatie denkt over het gebruiken en verhandelen van de genotsmiddelen alcohol en drugs. Behalve duidelijkheid, is het bieden van bescherming aan de doelgroep en medewerkers een belangrijk effect. Doordat het beleid over genotsmiddelen vast staat, weet de doelgroep wat de regelgeving en procedures zijn. Aan de werknemers wordt bescherming geboden, doordat zij beter in staat zijn vragen van de doelgroep te beantwoorden over het gebruiken of verhandelen van de genotsmiddelen. Ook biedt het genotsmiddelenbeleid handvaten aan de werknemers hoe om te gaan met overtredingen van de regelgeving.

In een genotsmiddelenbeleid zouden de onderwerpen visie, intake/verblijf, regelgeving, procedures en training/begeleiding beschreven moeten worden.

De visie van de organisatie over middelengebruik kan beknopt weer gegeven worden, zodat een ieder duidelijkheid krijgt over de richtlijnen van de organisatie.

In het onderwerp intake/verblijf zouden wij aan de organisatie voor willen leggen om alle jongeren en diens wettelijk vertegenwoordigers het genotsmiddelenbeleid te laten ondertekenen. Op deze wijze gaan de jongeren en diens wettelijk vertegenwoordigers akkoord met eventuele procedures en sancties bij overtredingen.

In de regelgeving en procedures kan de organisatie beschrijven hoe zij willen handelen ten aanzien van middelengebruik en overtredingen.

In het onderwerp training/beleid zal de organisatie moeten beschrijven hoe werknemers en de doelgroep getraind en voorgelicht worden over de genotsmiddelen alcohol en drugs.

Als de medewerkers een training krijgen en deze informatie niet kunnen koppelen naar duidelijke richtlijnen, regels en procedures vanuit een genotsmiddelenbeleid, zal de effectiviteit van de kennisoverdracht minder effectief zijn. Dit heeft tot gevolg dat de medewerkers de doelgroep minder effectief kunnen voorlichten en begeleiden. De beginstap zal dus gezet moeten worden bij een genotsmiddelenbeleid.

Een genotsmiddelenbeleid voor ZoZijn zal uiteindelijk bijdragen aan consequent en professioneel handelen van de werknemers. Het zal risico's van gebruik kunnen verkleinen, maar het zal bovenal bij kunnen dragen aan een gezond klimaat voor een ieder binnen de organisatie.

6.4: *Open en Alert*

Voor de medewerkers van ZoZijn is een training over genotsmiddelen van toegevoegde waarde, omdat de medewerkers nauwelijks kennis ontwikkeld hebben over de genotsmiddelen alcohol en drugs in combinatie met de doelgroep. Dat de medewerkers van ZoZijn deze kennis en vaardigheden nauwelijks ontwikkeld hebben, valt te verklaren vanuit twee oorzaken. De eerste oorzaak is, dat deze kennis tot nu toe niet aangeboden wordt in studies en opleidingen voor deze sector. De tweede oorzaak zien wij in het feit dat vele organisaties –waaronder ZoZijn- geen mogelijkheden bieden om trainingen te volgen. Vanuit de literatuurstudie zien wij de training “Open en Alert” als meest doeltreffende training voor de werknemers van ZoZijn. Deze training richt zich namelijk op de genotsmiddelen in combinatie met de doelgroep. Door middel van de training zullen de werknemers vaardigheden ontwikkelen om middelengebruik/misbruik te signaleren en hoe hiermee om te gaan. Wij zijn van mening dat elke werknemer van ZoZijn die werkzaam is met de doelgroep, de mogelijkheid moet krijgen de training “Open en Alert” te volgen. De training is te volgen via verslavingszorg Tactus. De organisatie zal contact op kunnen nemen met Rob Meeuwsen van de afdeling training en advies Zwolle.

6.5: *Gedragmodel*

Het gedragsmodel van Prochaska en DiClemente is bruikbaar voor het begeleiden van de doelgroep ten aanzien van middelengebruik. Het model van Prochaska en DiClemente maakt de stadia van gedragsverandering inzichtelijk voor de hulpverleners, zodat deze aan kunnen sluiten bij de jongere. Onze aanbeveling zou zijn, om externe expertise in te schakelen zodra het voor de jongere gewenst is om gedragsverandering te ondergaan. Dit, omdat het proces van gedragsverandering een moeizaam en langdurig proces is en het proces begeleid dient te worden door professionals op het gebied van de verslavingszorg. Het gedragsmodel van Prochaska en DiClemente is naar ons idee het meest effectieve gedragsmodel die aansluit bij de doelgroep. Voor de nazorg van de jongeren is het van belang dat de werknemers van ZoZijn zich in het gedragsmodel van Prochaska en DiClemente verdiepen. Op deze manier is terugval naar ‘oud’ gedrag beter te signaleren en te begeleiden.

6.6: *Verslavingszorg/behandeling*

Om een wenselijke situatie in de verslavingszorg te krijgen voor de doelgroep, zullen er veranderingen plaats moeten vinden op drie gebieden. Deze gebieden zijn; voorlichting, behandeling en nazorg.

Op het gebied van voorlichting zullen de verslavingszorg en de lvg-sector nieuw materiaal moeten ontwikkelen en/of bestaand materiaal moeten aanpassen. Op dit moment is er namelijk nauwelijks informatie beschikbaar voor voorlichting aan de doelgroep. Dit komt voort vanuit het gebrek aan landelijk onderzoek over de doelgroep en genotsmiddelen. Ook ontbreekt het aan een actuele landelijke probleemsituatie in cijfers en feiten. Om een overzichtelijk beeld van deze cijfers en feiten te kunnen krijgen, is het nodig dat er een gestandaardiseerde vragenlijst ontwikkeld wordt. Deze vragenlijst dient in zijn geheel afgestemd te worden op de cognitieve vaardigheden van de doelgroep. Op deze manier is inventarisatie van de actuele situatie betrouwbaarder dan nu het geval is.

Ten aanzien van behandeling, sluiten de huidige behandelingen in de verslavingszorg onvoldoende aan bij de doelgroep. Behandelingen zullen uitgezet moeten worden in kleine, haalbare doelen. Hierdoor wordt er overzicht gecreëerd voor de doelgroep. Daarnaast zal het doeltreffend zijn als stappen gevisualiseerd worden en er meer aandacht is voor controle van begrip en generalisatie.

Kijkend naar de nazorg van de doelgroep zal er in een wenselijke situatie ook veranderingen plaats moeten vinden. Vooral de gebrekkige generalisatie van de doelgroep kan zorgen voor verval in oude situaties. Hier wordt voor gewaakt, als de begeleiding van de jongeren getraind worden in (bijv. training Open en Alert en in het gedragsmodel van Prochaska en DiClemente) en als de begeleiding al tijdens de behandeling betrokken wordt bij het proces in de verslavingszorg. Ook zou er tijdens de nazorg aandacht moeten blijven voor herhaling van de aangeleerde vaardigheden en het overzichtelijk maken van risico's en gevolgen.

Om een wenselijke situatie in de verslavingszorg voor de doelgroep te realiseren, zullen er dus vele veranderingen plaats moeten vinden. Om deze reden zien wij meerwaarde in het realiseren van aparte locaties, afdelingen of instellingen voor het behandelen van middelenmisbruik onder de doelgroep. De huidige verslavingszorg kan een onveilige omgeving zijn voor de jongeren. Daarbij is de kans aanwezig dat de doelgroep beïnvloed wordt door normaal begaafde personen die ook in deze klinieken verblijven. Wij hebben het hier dan nog niet over de kans op het misbruik maken van de doelgroep. Het voordeel van deze aparte locaties, afdelingen of instellingen is dat expertise rond deze doelgroep en middelenmisbruik vergroot wordt, dat trajecten beter afgestemd worden en dat de toegankelijkheid voor de doelgroep op macroniveau meer gerealiseerd kan worden.

Hoofdstuk 7: Verbeterpunten eigen onderzoek

7.1: Terugblikken en verbeterpunten

** Verwachtingen:*

Door enthousiasme hebben wij ons aan het begin van het onderzoeksproces laten leiden. Hiermee bedoelen wij, dat wij in eerste instantie naar het onderwerp gekeken hebben vanuit een breed perspectief. Beide vonden wij het onderwerp interessant, uitdagend en leerzaam. Vanuit deze opvatting wilde wij in het onderzoeksproject veel kanten belichten en een uitgebreid eindproduct realiseren. Deze gedachtegang bleek niet altijd haalbaar. Hierdoor en doordat de organisatie de randvoorwaarden niet altijd helder en duidelijk omschreven had, hebben wij een aantal keren de planning aan moeten passen. Het continu aanpassen van de planning zorgde ervoor dat wij steeds weer opzoek moesten naar nieuwe motivatie. Wij zijn gedurende het gehele proces optimistisch en leergierig gebleven, maar het was soms wel lastig om helder en enthousiast te blijven over het 'nieuw' te verwachten onderzoeksproject. Een leerpunt hieruit voor de volgende keer voor ons is, dat wij ons niet alleen laten leiden vanuit enthousiasme. Beide moeten wij de volgende keer meer stilstaan bij het oriënteren van de haalbaarheid van de planning. Kort gezegd betekent dit dat wij de beginfase niet te gauw moeten doorlopen.

** Proces:*

Tijdens knelpunten in het proces liepen wij tegen het feit aan, dat wij ons nauwelijks voorgesteld hadden aan een aantal personen binnen de organisatie. Hierdoor was er nauwelijks bekendheid over de uitvoering van ons onderzoeksproject. Wij beseffen ons nu dat wij hierin meer initiatief hadden moeten nemen. Wij hadden dan meer betrokkenheid kunnen krijgen en gebruik kunnen maken van de expertise van deskundigen uit het werkveld.

** Praktijkgericht:*

Nu wij terugkijken op dit project, missen wij praktijkonderzoek. In eerste instantie zouden wij interviews onder de doelgroep houden. De organisatie kon dit praktijkonderzoek niet plaats laten vinden, doordat er teveel onrust aanwezig was op desbetreffende locaties. Achteraf gezien hadden wij er voor kunnen kiezen om overstijgend te kijken en niet alleen naar de locaties op 'de Lathmer'. Praktijkonderzoek had ons op kunnen leveren, dat wij meer actuele gegevens en cijfers in het onderzoeksproject naar voren konden brengen.

Ook het toetsen van de spelvormen met de doelgroep was in eerste instantie een doelstelling in ons onderzoeksproject. Evenals het praktijkonderzoek kon dit niet plaatsvinden en hadden wij hier breder naar moeten kijken.

Ook op het gebied van de training "Open en Alert" zien wij verbeterpunten. Achteraf gezien was het een meerwaarde geweest als wij deze training hadden kunnen volgen. Dit betekent dat wij meer verdieping in de aanbevelingen over de training hadden kunnen aanbrengen. Wij hadden meer initiatief moeten tonen voor het volgen van deze training.

** Verslaglegging:*

Tijdens de conceptbespreking van ons onderzoeksproject, beseften wij dat gedeeltes uit het verslag eerder naar de opleiding en opdrachtgever toegestuurd hadden moeten worden. Zowel de opleiding als de opdrachtgever, zagen de concrete verslaglegging bij de conceptbespreking voor het eerst. Dit zorgde voor tegenstrijdige verwachtingen.

7.2: Vervolgonderzoek

Als ons onderzoeksproject als uitgangspunt zal dienen voor vervolgonderzoek, dan zien wij vooral mogelijkheden op het gebied van de spelvormen. Het is realistisch om te denken dat er in de toekomst een voorlichtingsprogramma gerealiseerd kan worden voor de doelgroep. Landelijk komt er namelijk steeds meer onderzoek naar middelengebruik onder jongeren met

een licht verstandelijke beperking en er worden steeds meer samenwerkingsrelaties aangegaan tussen de lvg-sector en de verslavingszorg.

Ook kan vervolgonderzoek zich gaan richten op de door ons beschreven methodiek van Prochaska en DiClemente of op de training "Open en Alert". In ons onderzoeksproject komt het belang en het doel van deze methodiek en training naar voren, maar het ontbreekt aan cijfers over de effectiviteit. Vervolgonderzoek kan zich door middel van feedback- en/of evaluatieformulieren gaan richten op deze effectiviteit. Het is van belang dat door middel van deze feedback- en/of evaluatieformulieren gekeken wordt of de methodiek en training aansluit bij de doelgroep. De uitkomsten zullen hierbij teruggekoppeld moeten worden naar de organisatie.

Als ZoZijn een middelenbeleid invoert en ten uitvoer brengt, dan bestaat er de mogelijkheid om in de praktijk te toetsen wat het effect is van dit beleid. Vervolgonderzoek zou zich hierop kunnen richten. Een uitkomst van dit vervolgonderzoek zou kunnen zijn, dat het middelenbeleid niet geheel aansluit op de praktijk. De organisatie zal deze feedback kunnen verweven in het middelenbeleid, waardoor deze de effectiviteit in de praktijk vergroot.

7.3: Slot

Onze eindpresentatie wordt gegeven op 22 juni 2010 op locatie 'de Lathmer' te Wilp. Met onze opdrachtgever hebben wij een lijst voor genodigden gemaakt, waar een uitnodigingsbrief naar toe gezonden is. Deze uitnodigingsbrief is te vinden in bijlage 4.

- Verantwoording uren:

In de bijlage 6 hebben wij een uitgebreid dagelijks logboek opgenomen. Dit logboek geeft de door ons gemaakte uren weer. Alieke is in totaal gekomen op 575 studiebelastende uren en Hanneke op een totaal van 555 uur. De regelgeving vanuit de opleiding stelt dat een ieder voor het afstudeerproject 560 uur zou moeten kunnen verantwoorden.

Hoofdstuk 8

Bijslagen

Bijlage 1: *Handleiding “Op tijd voorbereid”*

Tactus heeft het spel ‘Op tijd voorbereid’ ontwikkeld. Met deze spelvorm richten zij zich op leerlingen van groep acht. Onderwerpen die in dit spel aanbod komen zijn onder andere;

- alcohol*
- drugs*
- roken*

Door middel van menings- en waar-of-niet-waar-kaarten, komt de doelgroep in situaties terecht waarin er aanspraak gemaakt wordt op het kennis- en meningsniveau van de kinderen.

In deze handleiding zullen wij kort weergeven hoe begeleiding van jongeren met een licht verstandelijke beperking dit spel kunnen gebruiken.

*** Lvg-jongeren:**

In voor u liggend spel zijn enkele menings- en waar-of-niet-waar-kaarten weggelaten en/of veranderd. Het spel ‘Op tijd voorbereid’ sluit nu meer aan bij het cognitieve vermogen van de doelgroep licht verstandelijk beperkte jongeren, waardoor het spel nu ook voor deze doelgroep bruikbaar is.

*** Werkwijze:**

Het spel “Op tijd voorbereid” is te spelen met twee tot vijf personen. Voor het verloop en de effectiviteit van het spel is het van belang, dat er tenminste één begeleiding als speler deelneemt aan het spel. Zowel de waar-of-niet-waar-kaarten als de meningskaarten kunnen zullen nu effectiever behandeld worden. Ook kan de begeleiding op deze wijze vragen beantwoorden of extra informatie geven over de kaarten die in het spel naar voren komen.

*** Doel:**

Het spel ‘Op tijd voorbereid’ heeft twee belangrijke doelen. Als eerste zal de begeleiding aan het einde van dit spel meer zicht kunnen krijgen op het kennisniveau van de jongeren over de verschillende onderwerpen. Dit inzicht kan in individuele gesprekken en/of ander voorlichtingsprogramma’s meegenomen worden, zodat de begeleiding nu beter aan kan sluiten bij de fase waarin de jongere zich bevindt.

Als begeleiding kan er ook voor gekozen worden om allereerst het spel te spelen, waarna de afweging gemaakt wordt of desbetreffende jongeren baat hebben bij het behandelen van de folders “XTC, Cocaïne en Speed zonder flauwekul”, “Hasj en wiet zonder flauwekul” en “Alcohol zonder flauwekul”.

Als tweede doel zal dit spel bij kunnen dragen aan kennisverwerving voor de doelgroep. Vooral de waar-of-niet-waar-kaarten geven namelijk informatie over de verschillende onderwerpen. Ook de extra informatie en de antwoorden van de begeleiding zal hieraan bij kunnen dragen.

*** Spelregels:**

De spelregels zijn bij het spel toegevoegd.

Bijlage 2:

Folders en handleiding

* Folders:

** Handleiding:*

Het Trimbos Instituut heeft drie folders ontwikkeld. Deze folders zijn geschreven voor de doelgroep licht verstandelijk beperkte jongeren en sluit aan bij hun cognitieve vermogen.

“Het Trimbos-Instituut zet zich in voor het verbeteren van de geestelijke gezondheid door het delen van kennis” (bron: www.trimbos.nl).

De drie folders zijn:

- *XTC, Cocaïne en Speed zonder flauwekul*
- *Hasj en wiet zonder flauwekul*
- *Alcohol zonder flauwekul*

In deze handleiding zullen wij kort weergeven hoe begeleiding van jongeren met een licht verstandelijke beperking deze folders in kunnen zetten en kunnen bespreken.

XTC, Cocaïne en Speed zonder flauwekul:

- Voor wie:

Deze folder is goed te gebruiken voor jongeren die al eens XTC, Cocaïne en Speed gebruikt hebben. Voor de jongeren die dit nog nooit gebruikt hebben, is het verstandig om te overwegen of dit onderwerp een meerwaarde is.

- Inhoud:

De folder “XTC, Cocaïne en Speed” geeft een realistisch beeld van deze drie drugssoorten weer. Ook effecten die als positief beschouwt kunnen worden, zijn in deze folder beschreven. Het eerste gedeelte van de folder zou daarom de indruk kunnen wekken dat deze drugssoorten alleen maar positieve gevolgen kent. Verderop in de folder wordt wel duidelijk ingegaan op risico's en gevolgen van gebruik.

- Gebruik:

Het is aan te raden de folder gezamenlijk door te nemen met de jongere of deze na de tijd te bespreken. Dit is het geval, omdat anders niet duidelijk wordt wat het effect is van de informatie uit deze folder. Als de jongere alleen het eerste gedeelte leest, kan dit nieuwsgierigheid wekken. De folder zal dus in zijn geheel behandeld moeten worden.

- Werkwijze:

De folder is objectief beschreven en niet veroordelend naar wel of niet gebruikers van XTC, Cocaïne of Speed. Het is van belang dat begeleiders dezelfde insteek kiezen voor de benadering van de jongeren. De informatie zal op deze wijze hoogstwaarschijnlijk beter opgenomen worden door de jongeren.

De begeleiding van de jongeren kunnen ervoor kiezen om kleine gedeeltes uit de folder te behandelen. Vooral het beantwoorden van de vragen van de jongeren is hierin zeer belangrijk.

Hasj en wiet zonder flauwekul:

- Voor wie:

Jongeren zullen bij hun eerste drugsgebruik hoogstwaarschijnlijk kennismaken met hasj of wiet. Het behandelen van deze folder zou voor alle jongeren bij kunnen dragen aan belangrijke kenniswerving.

- Inhoud:

Vele jongeren hebben weleens hasj of wiet geprobeerd. Vanuit deze gedachten lijkt deze folder geschreven te zijn. De folder geeft overzichtelijk weer hoe deze drugs werken, wat er gebeurt, wat de wet zegt en wat risico's zijn.

Ook bevat deze folder twee testen om de jongeren inzicht te laten verkrijgen in zichzelf en het gebruik van hasj of wiet.

- Gebruik:

De begeleiding kan ervoor kiezen om de jongeren de folder zelf door te laten nemen. Dit, omdat op een volwassen maar begrijpelijke wijze de jongere aangesproken wordt. Samen de folder behandelen is natuurlijk ook mogelijk. Het nabespreken is evenals bij de vorige folder van belang. De begeleiding kan op deze wijze helder krijgen wat het effect was van de folder en kan eventuele vragen van de jongere beantwoorden.

- Werkwijze:

De begeleiding kan ervoor kiezen de twee toegevoegde testjes samen met de jongere te maken, of om de uitkomsten te bespreken. De testjes geven duidelijke en realistische situaties weer, waar de jongere mee te maken zou kunnen krijgen.

Alcohol zonder flauwekul:

- Voor wie:

Deze folder is te behandelen voor alle jongeren. Ook kan deze folder effectief voorbereidingsmateriaal zijn, voordat de jongere een bepaalde leeftijd bereikt heeft waarop hij/zij van de organisatie alcohol mag drinken.

- Inhoud:

Deze folder geeft veel feiten over alcohol weer, die vele jongeren niet zullen weten. De folder zal voor de jongeren daarom een vernieuwende kijk kunnen bieden op het gebruik van alcohol.

In deze folder komt duidelijk naar voren dat het drinken van alcohol niet per definitie verkeert is, maar dat er op een verantwoorde wijze mee om gegaan moet worden.

Ook is er in deze folder een test toegevoegd, die heel algemeen een beeld probeert te schetsen van het alcoholgebruik van de jongere.

- Gebruik:

De begeleiding van de jongeren kan er zelf voor kiezen of de jongere de folder zelf gaat lezen of dat begeleiding de folder gezamenlijk gaat behandelen. Bij deze folder is het wel wenselijk om de inhoud na te bespreken. Jongere zullen namelijk vaker in aanraking komen met alcohol dan dat dit het geval is bij drugs.

- Werkwijze:

Evenals bij de vorige folder is ook hier een test toegevoegd. De uitkomsten van deze test kan de begeleiding inzicht geven op het drinkgedrag van de jongere en dit meenemen in het afstemmen op eventueel vervolg voorlichtingsmateriaal.

Bij alle folders kan er ook voor gekozen worden om deze in een groep te behandelen. Er moet dan wel duidelijk gekeken worden of deze groepsbespreking voor de individu meer effectief zou zijn.

Meer of nieuwe folders zijn te bestellen via de site van het Trimbos Instituut www.trimbos.nl. Het totaalbedrag voor deze drie folders ligt rond de vijf euro.

Bijlage 3:

Quiz "Visualiseren"

** Handleiding:*

Als derde spelvorm hebben wij ervoor gekozen om een kleine quiz samen te stellen. De quiz bestaat uit vier korte visuele onderdelen/opdrachten, welke informatie betreft die zowel in het spel "Op tijd voorbereid" als in de folders naar voren komen. Ook zonder deze twee spelvormen behandeld te hebben, kan een jongere deelnemen aan deze quiz. Deze quiz kan ook gebruikt worden als voorlichtingsvorm en dan zo, dat de begeleiding de kennisoverdracht kan visualiseren.

Spelvorm als voorlichtingsvorm:

Zoals in bovenstaande beschreven, kan deze spelvorm door de begeleiders als voorlichtingsvorm gebruikt worden. De informatie uit voornamelijk de folders zouden de begeleiders dan kunnen integreren in hun voorlichting. Deze voorlichting is te combineren met de foto's vanuit de quiz. Kort gezegd kan de begeleiding er dus voor kiezen om de quiz zo om te draaien, dat de begeleider zelf de antwoorden geeft op de quizvragen en de foto's hierin als visuele ondersteuning in mee neemt.

Spelvorm als quiz:

Dit spelvorm als quiz bevat vier onderdelen. Hieronder zullen we onderstaande onderdelen nader beschrijven.

- Onderdeel 1: Waar zit meer in?

In het onderdeel "Waar zit meer in" hebben wij vijf glazen gefotografeerd. Deze vijf glazen zijn;

- 1: een bierglas
- 2: een wijnglas
- 3: een whiskyglas
- 4: een borrelglas
- 5: een champagneglas

Het is aan de jongeren om te bepalen in welk glas er gemiddeld meer alcohol zit, als de glazen gevuld zouden zijn met desbetreffende alcohol. Op deze wijze is het mogelijk om te visualiseren dat het alcoholpercentage in een bijvoorbeeld een borrelglas niet verschilt in vergelijking met bijvoorbeeld een bierglas is. Dit, omdat wij hier spreken van 'standaardglazen'.

- Onderdeel 2: Wat betekent het?

In de maatschappij kun je als jongere veel verschillende bordjes tegenkomen. Deze bordjes hebben allemaal een betekenis, maar weten de jongeren daadwerkelijk de juiste betekenis aan deze bordjes te geven? In dit onderdeel hebben wij verschillende bordjes qua regelgeving op de foto gezet.

- Onderdeel 3: Wat is het?

In dit onderdeel komen er plaatjes van drugssoorten naar voren. Dit zijn die drugssoorten die ook naar voren komen in de folders. Het is namelijk belangrijk dat de jongeren de risico's van de drugssoorten kennen, maar herkennen ze ook de daarbij horend drugssoort?

De begeleiding kan dit gedeelte uitbreiden door bijvoorbeeld het vragen van risico's bij een bepaalde drugsoort of door deze zelf te vertellen.

- Onderdeel 4: Sterk- of zwakhoudende alcohol?

Wij spreken van sterkhoudende alcohol, als deze 15% of meer alcoholpercentage bevat. In dit onderdeel komen er tien alcoholische flessen naar voren. Het is aan de jongeren om te bepalen welk dranksoort sterk- of zwakhoudend is. De foto's van de flessen moeten op de daarvoor bestemde papieren "sterkalcoholhoudend" of "zwakalcoholhoudend" gelegd worden.

Dit onderdeel is voor de doelgroep hoogstwaarschijnlijk de moeilijkste, maar het is qua risico's wel belangrijk om hier met de doelgroep over in gesprek te gaan.

Antwoorden:

- *Onderdeel 1: Waar zit meer in?*

In alle glazen zit in verhouding even veel alcohol. De afgebeelde glazen zijn namelijk standaardglazen.

- *Onderdeel 2: Wat betekend het?*

Bord 1:

* *Je moet je paspoort, rijbewijs of identiteitskaart laten zien als je nog geen 20 bent als je sigaretten en alcohol wil kopen.*

Bord 2:

* Je mag hier niet blowen.

Bord 3:

* In deze kroeg mag alle drank verkocht worden (zowel sterk- als zwak alcoholische dranken)

Bord 4:

* In deze kroeg wordt alleen drank verkocht aan 18 jaar en ouder.

Bord 5:

* Als je geen 16 bent wordt er geen drank aan je verkocht en als je geen 18 bent mag je geen sterke drank kopen.

Bord 6:

* Je mag hier geen alcohol drinken

Bord 7:

* Je mag hier niet blowen

- *Onderdeel 3: Wat is het?*

Afbeelding 1:

* *Cocaïne*

Afbeelding 2:

* *Wiet*

Afbeelding 3:

* *Speed*

Afbeelding 4:

* *XTC*

Afbeelding 5:

* *Hasj*

- *Onderdeel 4: Sterk- of zwakhoudende alcohol?*

* De zwak alcoholische dranken zijn;

Flügel	10%
Bier	5%
Smirnoff	5,6%
Breezer	5,6%
Rode wijn	13%

* De sterk alcoholische dranken

Baileys	17%
Rode Wodka	15%
Jonge Jenever	35%
Bacardi	32%
Boswandeling	15%

Werkwijze:

Het gemakkelijke aan deze quiz is dat deze zo ontwikkelt is, dat het aantal deelnemers kan variëren van één tot meerdere personen. De quiz is qua tijdsduur zo ingericht dat er rekening is gehouden met de korte spanningsboog van de doelgroep. De te verwachten tijd van de quiz is in totaal +/- vijftien minuten.

Bij elk onderdeel is het aan de begeleiding hoe groot zij de groepjes verdelen, of zij er daadwerkelijk een competitievorm van maken en de hoeveelheid bedenktijd die zij per onderdeel geven.

Bij elk onderdeel is er één setje met visuele kaarten. Als er in competitievorm gespeeld wordt, moeten beide groepjes hun uitkomsten dus op een apart blad vermelden.

Als begeleiding is het belangrijk om een sturende rol aan te nemen, maar de doelgroep zelf te laten komen met de antwoorden.

Doel quiz "Visualiseren":

Het doel van de quiz is meerledig. Het zou een effectieve optie kunnen zijn, om eerst het spel 'Op tijd voorbereid' te spelen, daarna de folders te behandelen en als laatste de quiz te spelen.

Door het spel te spelen, kan de begeleiding erachter komen in welk stadium het kennisniveau van de jongere zich bevindt over de onderwerpen alcohol en drugs. Met deze informatie kan de begeleiding de keuze maken welke folder(s) voor elk individu effectief zou kunnen zijn en op welke wijze deze folder behandeld moet worden. Met de informatie die de jongeren uit desbetreffende folders halen, zouden zij deel kunnen nemen aan de quiz.

Op deze manier zal het doel van deze quiz kunnen zijn, dat begeleiding kan toetsen of de doelgroep de informatie uit voorgaande spelvormen daadwerkelijk begrepen heeft.

Als er voor gekozen wordt dat deze quiz als losstaand geheel gebruikt gaat worden, zal het doel kunnen zijn dat de begeleiding kan toetsen in hoeverre de doelgroep kennis heeft over alcohol en drugs.

** Quizvormen:*

De foto's waarover wij spreken in de handleding zijn de foto's die wij in deze bijlage opgenomen hebben. De foto's zijn in de werkelijkheid groter en gelamineerd. De foto's zijn in het bezit van de organisatie.

Waar zit meer in?

* Bierglas

* Whiskyglas

* Borrelglas

* Wijnglas

* Champagneglas

Wat betekent het?

Bord 1:

Bord 5:

Bord 2:

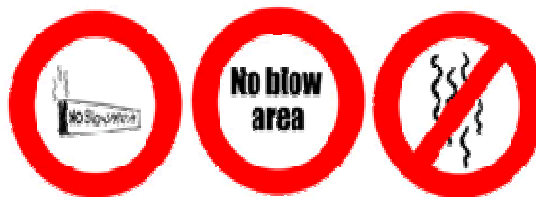
Bord 6:

Bord 3:

Bord 7:

Bord 4:

Wat is het?

Afbeelding 1:

* Cocaïne

Afbeelding 4:

* XTC

Afbeelding 2:

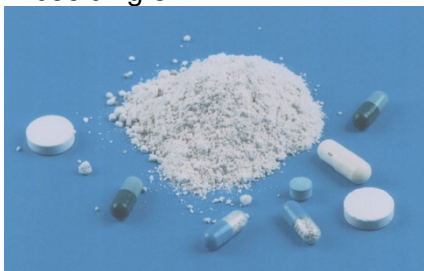
* Wiet

Afbeelding 5:

* Hasj

Afbeelding 3:

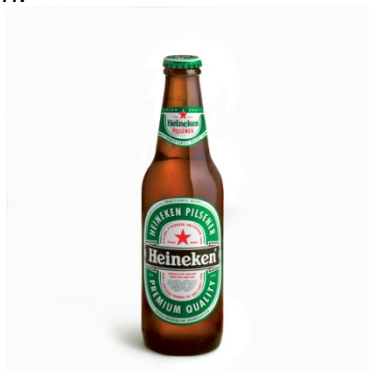
* Speed

Sterk- of zwakhoudende alcohol?

* *Sterk alcoholische dranken:*

* *Zwak alcoholische dranken:*

Wilp, 20 mei 2010

Betreft: Uitnodiging voor de eindpresentatie van het afstudeerproject “Alcohol-
en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking”.

Geachte meneer/mevrouw,

Wij zijn twee vierdejaars SPH-studenten aan de Christelijke Hogeschool ‘Windesheim’. In de periode januari tot heden, hebben wij ons afstudeerproject uitgevoerd voor de organisatie ZoZijn. Onze opdrachtgever vanuit de organisatie is Petra Bouwhuis. Met ons afstudeerproject hebben wij ons gericht op alcohol- en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking. Dit afstudeerproject willen wij afsluiten met een eindpresentatie op landgoed ‘de Lathmer’. Door middel van deze brief willen wij u voor deze presentatie uitnodigen.

Onze hoofdvraag in dit afstudeerproject is: *‘Welke randvoorwaarden en veranderingen dient ZoZijn te nemen om in de toekomst een (preventief) voorlichtingsprogramma over alcohol en drugs op te stellen voor de doelgroep lvg-jongeren in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar’*. Ook hebben wij ons gericht op een aantal deelvragen. Zowel deze hoofdvraag als onze deelvragen zullen wij tijdens onze eindpresentatie behandelen.

De eindpresentatie waar u voor uitgenodigd bent zal gegeven worden op dinsdag 22 juni aanstaande om elf uur. Wij verwachten dat deze presentatie een uur in beslag zal nemen. De presentatie zal plaats vinden in ‘de Lathmerzaal’ op landgoed ‘de Lathmer’ te Wilp.

Wij hopen op uw komst.

Met vriendelijke groet:
Alieke Roest
Hanneke Dalhuisen

* Afbeeldingen:

Afbeelding: Model Prochaska en DiClemente

Website: <http://www.alexianentienen.be/terdennen/images/Veranderingscirkel01.gif>

Afbeelding: Windesheim

Website: http://www.duurzamestudent.nl/uploads/main/large/banner_windesheim.jpg

Afbeelding: Zozijn

Website: <http://www.fysioplushoogkeppel.nl/images/Links/zozijn.jpg>

* Artikel:

Titel: Acht joints per dag

Auteur: Irene van der Linde

Uitgever: Markant

* Folders:

Titel: Alcohol zonder flauwekul

Uitgever: Trimbos Instituut

Titel: Feiten over alcohol

Uitgever: NIGZ

Titel: Hasj en Wiet zonder flauwekul

Uitgever: Trimbos Instituut

Titel: Tactus verslavingszorg

Uitgever: Tactus verslavingszorg

Titel: Uw kind, alcohol en drugs

Uitgever: Trimbos Instituut

Titel: Wat iedereen over drugs zou moeten weten

Uitgever: Trimbos Instituut

Titel: Werk maken van middelenbeleid

Uitgever: Tactus, training en advies

Titel: XTC, Cocaïne en Speed zonder flauwekul

Uitgever: Trimbos Instituut

* Internet:

- www.vandale.nl

- www.zozijn.nl

Titel: Alcohol

Auteur: Trimbos Instituut

Publicatie: 2010

Website: <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/alcohol-en-drugs/alcohol>

Titel: Carlo DiClemente

Auteur: Centrastate Healthcare Systeem Inc.

Publicatie: Zonder datum

Website: <http://www.spoke.com/info/p6K0MaN/CarloDiClemente>

- Titel: Cirkel/fasen van gedragsverandering: Prochaska en DiClemente
 Auteur: Tartuffel
 Publicatie: 2010
 Website: <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/diversen/34923-cirkelfasen-van-gedragsverandering-prochaska-en-diclemente.html>
- Titel: Drugs
 Auteur: Trimbos Instituut
 Publicatie: 2010
 Website: <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/alcohol-en-drugs/alcohol>
- Titel: Gebruik
 Auteur: Thesaurus zorg en welzijn
 Publicatie: 2007
 Website: <http://www.thesauruszorgenwelzijn.nl/gebruik.html>
- Titel: James O. Prochaska, Ph.D
 Auteur: Cancer Prevention Research Centre
 Publicatie: Zonder datum
 Website: <http://www.uri.edu/research/cprc/Faculty/JProchaska.htm>
- Titel: Middelengebruik LVG-jongeren vraagt om effectief ontmoedigingsbeleid
 Auteur: Els Bransen
 Publicatie: Zonder datum
 Website: <http://www.sph-net.nl/index.php?action=viewitem&recn=72&tag=Middelengebruik+LVG-jongeren+vraagt+om+effectief+ontmoedigingsbeleid>
- Titel: Open en Alert
 Auteur: Trimbos Instituut
 Publicatie: 2010
 Website: <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/preventie/themas-werkgebieden/alcohol-en-drugs/open-en-alert>
- Titel: Preventie
 Auteur: Trimbos Instituut
 Publicatie: 2010
 Website: <http://www.trimbos.nl/onderwerpen/preventie>
- Titel: Project "De gezonde school en genotmiddelen"
 Auteur: Trimbos Instituut
 Publicatie: 2009
 Website: http://www.ggdgooi.nl/pdf/catalogus_vo_2009.pdf
- Titel: Steeds meer verstandelijk gehandicapten krijgen verslavingszorg
 Auteur: Hedwig Neggers
 Publicatie: 2009
 Website: <http://www.zorgwelzijn.nl/web/Actueel/Nieuws/Steeds-meer-verstandelijk-gehandicapten-krijgen-verslavingszorg.htm>
- Titel: Sterk-alcoholhoudende dranken
 Auteur: Horeca Nederland
 Publicatie: 2010
 Website: <http://www.horeca.org/smartsite.dws?id=4380>
- Titel: Verslaving

Auteur: Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie
 Publicatie: Zonder datum
 Website: http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=ziektebeelden&ziektebeelden=ziektebeelden_item_id=462&letter=V

Titel: Verstandelijk gehandicapten binnen of buiten de bossen?
 Sociale integratie onder vuur.
 Auteur: Zorg en Welzijn
 Publicatie: 2008
 Website: <http://www.zorgwelzijn.nl/web/show/id=112114/langid=43/contentid=10830>

Titel: Wat is een verstandelijke handicap?
 Auteur: P.J Koedoot
 Publicatie: 2001
 Website: <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheid-en-ziekte/ziekten-en-aandoeningen/psychische-stoornissen/verstandelijke-handicap/verstandelijke-handicap-samengevat/>

Titel: Zwak-alcoholische dranken
 Auteur: Horeca Nederland
 Publicatie: 2010
 Website: <http://www.horeca.org/smartsite.dws?id=4381>

* *Literatuur:*

Titel: Basisboek methoden en technieken
 Auteurs: Baarde, De Goede
 Uitgever: Wolters-Noordhoff
 Jaargang: 2006
 Druk: Vierde druk
 ISBN: 902073315X

Titel: Drugs en alcohol, gebruik, misbruik en verslaving
 Auteurs: Roel Kerssemakers, Rob van Meerten, Els Noorlander
 Uitgever: Bohn Stafleu van Loghum
 Jaargang: 2008
 Druk: Tweede druk
 ISBN: 9789031350599

Titel: Klinische psychologie
 Auteurs: Henk T Van de Molen, Sandra Perreijn, Marcel A. Van den Hout
 Uitgever: Wolters-Noordhof
 Jaargang: 2007
 Druk: Tweede druk
 ISBN: 9789001400026

Titel: Van Dale, Groot woordenboek der Nederlandse taal
 Auteurs: Dr. C. Kruyskamp
 Uitgever: Martinus Nijhoff
 Jaargang: 1976
 Druk: Tiende druk
 ISBN: 9024718295

Titel: Wat is onderzoek?
 Auteur: Nel Verhoeven
 Uitgever: Boom onderwijs

Jaargang: 2007
Druk: Tweede druk
ISBN: 9789047300014

Titel: Woordenboek van de psychologie
Auteurs: A. S. Reber
Uitgever: Bert Bakker
Jaargang: 2008
Druk: Twaalfde druk
ISBN: 9789035132733

* Nieuwsbrief:

Titel: Op tijd voorbereid
Uitgever: Tactus verslavingszorg

* Onderzoeken:

Titel: Aard en omvang van middelengebruik bij licht verstandelijk gehandicapte jongeren. *Een eerste verkenning bij jongeren zelf en hun begeleiders?*
Auteurs: Els Branse, Henk Schipper, Karen Mutsaers, Merel Haverman, Judith Blekman
Uitgever: Trimbos Instituut
Jaargang: April 2008

Titel: Licht verstandelijk gehandicapten en middelengebruik
Wat is er tot op heden bekend?
Auteurs: K. Mutsaers, J.W. Blekman, H.C. Schipper
Uitgever: Trimbos Instituut
Jaargang: 2007

* Personen:

Naam: Petra Bouwhuis
Locatie: ZoZijn
Functie: Gedragswetenschapper
Mobiel: 06-22400638
E-mailadres: p.bouwhuise@zozijn.nl

Naam: Mariska de Jonge
Locatie: Christelijke Hogeschool Windesheim
Functie: Docent
E-mailadres: mn.de.jonge@windesheim.nl

Naam: Rob Meeuwsen
Locatie: Tactus verslavingszorg
Functie: Senior preventiemedewerker
Mobiel: 06-17144419
Adres: Dr. Scholteweg 58, Zwolle

Week + datum:	Wie en waar:	Wat:	Hoelang:	Uren Alieke:	Uren Hanneke:
Week 51 17 December 2009	Petra Bouwhuis 'de Lathmer'	Begingesprek	11:00 – 13:00	2.0 uur	2.0 uur
Week 53 28 December 2009	Alieke en Hanneke Zwolle	Overleg over onderwerp	09:30 – 12:00	2.5 uur	2.5 uur
Week 1 4 Januari 2009	Alieke en Hanneke Zwolle	Opstellen format onderzoeksproject	14:15 – 17:15	3 uur	3 uur
Week 1 5 januari 2009	Alieke en Hanneke Zwolle	Opstellen format onderzoeksproject	14:00 – 15:30	1,5 uur	1,5 uur
Week 3 19 Januari 2009	Alieke en Hanneke Oene	Opstellen werkplan	10:00 – 17:00	7 uur	7 uur
Week 5 2 februari 2010	Alieke en Hanneke Oene	Verder met werkplan	10:00 – 17:00	7 uur	7 uur
Week 5 4 februari 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Begin gemaakt aan planning draaiboek	10:00 – 10:45 en 14:30 – 15:15	1.5 uur	1.5 uur
Week 6 10 februari 2010	Alieke en Hanneke Oene	Planning, draaiboek, werkplan	11:00 – 17:00	6 uur	6 uur
Week 6 11 februari 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Werkplan aangepast	12:00 – 16:00	4 uur	4 uur
Week 6 11 februari 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Draaiboek	16:30 – 18:00	1,5 uur	1,5 uur
Week 7	Alieke en Hanneke afzonderlijk theorie	Theorie:	--	20 uur	20 uur
Week 8	Alieke en Hanneke afzonderlijk theorie	Theorie:	--	17 uur	17 uur
Week 9	Alieke en Hanneke afzonderlijk theorie	Theorie:	--	20 uur	20 uur
Week 10 8 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Theorie: - trimbos: lvg en middelen gebruik wat is er tot op heden bekend. - afspraak + agenda contract maken.	10:00 – 19:30	9,5 uur	9,5 uur
Week 10	Alieke en	Boekje 1 Trimbos	11:00 – 15:00	4 uur	4 uur

9 maart 2010	Hanneke Zwolle	overzichtelijk op papier gezet			
Week 10 10 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Gesprek Mariska	13:00 – 14:00	1 uur	1 uur
Week 10	Alieke en Hanneke afzonderlijk theorie	Theorie:	--	20 uur	20 uur
Week 11 16 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Contract ondertekenen Petra en Mariska	10:00 – 11:30	1,5 uur	1,5 uur
Week 11 16 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Theorie Petra onderzoeken Begin maken notulen	11:30 – 18:00	6,5 uur	6,5 uur
Week 11	Alieke	Literatuur: -Verstegen h1 t/m 5		32 uur	
Week 11	Hanneke	Literatuur: -Verstegen h6 t/m 10			32 uur
Week 12 22 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Contactmoment Petra	10:15 – 11:15	1 uur	1 uur
Week 12 22 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Interviews voorbereiden, Tactus voorbereiden, Notule	11:15 – 17:45	6,5 uur	6,5 uur
Week 12 23 maart 2010	Alieke en Hanneke Oene	Beleid beschrijven, Tactus gesprek verder uitwerken, Interview vragen verder	10:00 – 19:00	9 uur	9 uur
Week 12 24 maart 2010	Alieke en Hanneke Oene	Beleid beschrijven, Interview vragen,	11:00 – 18:00	7 uur	7 uur
Week 12 25 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Afronden interview opzet + vragen	10:00 – 17:00	7 uur	7 uur
Week 13 29 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Contactmoment Petra	10:15 – 11:15	1 uur	1 uur
Week 13 29 maart 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Brief manager, vragen Tactus, Agenda, Beoordelingscriteria, Literatuur en verslag	11:00 – 17:30	6,5 uur	6,5 uur
Week 13 30 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Contactmoment Mariska	11:00 – 12:00	1 uur	1 uur
Week 13 30 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Stuk schrijven verslaving. Samenvatten nieuwe literatuur	12:00 – 18:00	6 uur	6 uur

Week 13 31 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Afspraak Tactus	09:30 – 12:00	2,5 uur	2,5 uur
Week 13 31 maart 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Uitwerken gesprek Tactus, Beleid, Nieuw voorstel afstuderen.	12:00 – 19:00	7 uur	7 uur
Week 14 5 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Uitwerken nieuw voorstel afstuderen in nieuwe planning	13:00 – 17:00	4 uur	4 uur
Week 14 6 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Theorie uitwerken naar totaalbeeld	11:00 – 17:00	6 uur	6 uur
Week 14 8 april 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Theorie uitwerken naar totaalbeeld	10:00 – 14:00	4 uur	4 uur
Week 14 8 april 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Tussenevaluatie	13:30 – 15:00	1,5 uur	1,5 uur
Week 14 8 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Bespreken tussenevaluatie en hoe nu verder	15:30 – 17:00	1,5 uur	1,5 uur
Week 15 12 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Nieuwe planning + Notulen tussenevaluatie, theorie	09:45 – 17:45	8 uur	8 uur
Week 15 14 april 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Theorie uitwerken naar totaalbeeld + fasen van gebruik	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 15 15 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Beleid, fasen van gebruik afmaken, verslag	10:00 – 17:00	7 uur	7 uur
Week 16 19 april 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Beleid afmaken, gesprek Petra (niet doorgegaan, Petra was ziek)	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 16 21 april 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Verslag	10:30 – 17:30	7 uur	7 uur
Week 16 22 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Gedragmodel, Methodiek 'Open en Alert'	09:30 – 17:00	7,5 uur	7,5 uur
Week 17 26 april 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Contactmoment Mariska	11:00 – 12:00	1 uur	1 uur
Week 17 26 april 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Gedragmodel	12:00 – 20:00	8 uur	8 uur
Week 17 27 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Open en Alert	10:00 – 18:30	8,5 uur	8,5 uur
Week 17 28 april	Alieke en Hanneke	Gesprek manager (Jentske Schaap)	10:00 – 11:00	1 uur	1 uur

2010	Wilp				
Week 17 28 april 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Verslag	11:00 – 17:00	6 uur	6 uur
Week 17 29 april 2010	Alieke en Hanneke Oene	Verslag + ideeën spelvormen	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 18 3 mei 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Ideeën spelvormen	10:00 – 16:00	6 uur	6 uur
Week 18	Alieke	Hanneke vakantie, Alieke bezig geweest spelvormen	--	8 uur	
Week 19 10 mei 2010	Alieke en Hanneke Oene	Aanpassen verslag + spelfouten controleur	10:00 – 14:30	4,5 uur	4,5 uur
Week 19 11 mei 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Folders uitgewerkt + handleiding begeleiders	10:00 – 15:00	5 uur	5 uur
Week 19 12 mei 2010	Alieke en Hanneke Oene	Folders uitgewerkt + handleiding begeleiders	10:30 – 16:00	5,5 uur	5,5 uur
Week 20 17 mei 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Gesprek Petra, bezig met spel 'Op tijd voorbereid'	09:30 – 17:00	7.5 uur	7.5 uur
Week 20 18 mei 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Bezig met spel "Op tijd voorbereid"	09:30 – 18:00	8.5 uur	8.5 uur
Week 20 19 mei 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	spel "Op tijd voorbereid", bezig met spelvorm Quiz	10:00 – 18:30	8.5 uur	8.5 uur
Week 20 20 mei 2010	Alieke en Hanneke Oene	spel "Op tijd voorbereid", bezig met spelvorm Quiz	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 20 21 mei 2010	Alieke en Hanneke Oene	Bezig met kaartjes spel "Op tijd voorbereid"	10:30 – 16:30	6 uur	6 uur
Week 21	Alieke	Hanneke vakantie Alieke bezig geweest met kaartjes spel "Op tijd voorbereid" en spelvorm Quiz		14 uur	
Week 22 31 mei 2010	Alieke en Hanneke Oene	Afronden verslag	10:00 – 18:00 19:00 – 22:00	11 uur	11 uur
Week 22 1 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Laatste hand aan verslag, inleveren conceptverslag, begin presentatie gemaakt	10:00 – 17:30	7,5 uur	7,5 uur
Week 22 2 juni 2010	Alieke en Hanneke Oene	Bezig met voorbereiden presentatie	10:00 – 17:00	7 uur	7 uur
Week 23	Alieke en	Gesprek met Mariska	10:30 – 12:00	1,5 uur	1,5 uur

7 juni 2010	Hanneke Zwolle	over concept verslag			
Week 23 7 juni 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Gesprek met Petra over concept verslag	15:00 – 16:30	1,5 uur	1,5 uur
Week 23 8 juni 2010	Alieke en Hanneke Oene	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:00 – 19:00	9 uur	9 uur
Week 23 9 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:30 – 18:30	8 uur	8 uur
Week 23 10 juni 2010	Alieke en Hanneke Oene	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 24 14 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:00 – 18:00	8 uur	8 uur
Week 24 15 juni 2010	Alieke en Hanneke Oene	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:00 – 18:30	8,5 uur	8,5 uur
Week 24 16 juni 2010	Alieke en Hanneke --	Procesverslag	--	6 uur	6 uur
Week 24 17 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Aanpassen feedback opleiding + opdrachtgever	10:00 – 15:00	5 uur	5 uur
Week 24 17 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Definitieve verslag inleveren + inbinden	--	2 uur	2 uur
Week 24 18 juni 2010	Alieke en Hanneke Oene	Bezig met voorbereiden presentatie	11:30 – 16:30	5 uur	5 uur
Week 25 21 juni 2010	Alieke en Hanneke Zwolle	Afronden presentatie	10:00 – 19:00	9 uur	9 uur
Week 25 22 juni 2010	Alieke en Hanneke Wilp	Vorbereiden presentatie, presentatie, evaluatie afstuderen	09:00 – 13:30	4,5 uur	4,5 uur
Gedurende gehele proces	Alieke en Hanneke	Reisuren	--	35 uur	35 uur
Gedurende gehele proces	Alieke en Hanneke	Alieke: contactpersoon opleiding Hanneke: contactpersoon opdrachtgever	--	25 uur	25 uur
Totaal aantal uren gemaakt tot nu toe				575 uur	555 uur

* Beoordelingscriteria:

Beoordelingsformulier onderzoeksverslag en projectproduct
--

Naam student(-en): Alieke Roest en Hanneke Dalhuisen

Onderwerp onderzoeksproject: "Alcohol- en drugsgebruik onder jongeren met een licht verstandelijke beperking."

Datum beoordeling: Week 24

Naam begeleidend docent: Mariska de Jonge

Naam begeleidend opdrachtgever: Petra Bouwhuis

Beoordelingscriteria	Score	Toelichting beoordelaars Overweging en onderbouwing
Voldaan aan de voorwaardelijke criteria? ▪ Taalgebruik ▪ Technische eisen ▪ Brongebruik	O / V / G	
Inhoudelijke criteria	1 - 40 pnt	
1. Aanleiding en probleemanalyse ----- ----- 2. Projectorganisatie ----- ----- 3. Uitvoering van het onderzoek ----- ----- 4. Resultaten van het onderzoeksproject ----- ----- Score (aantal punten / 4)		

Vooraf:

* De criteria die vetgedrukt zijn, dienen in elk geval voldoende te zijn.

Beoordelingscriteria	Max. Pnt.	Ondergrens	Score	Toelichting beoordelaar (overwegingen en onderbouwing)	Relatie met opleidingskwalificaties (zie bijlage 1) en domeincompetenties
1. Aanleiding en probleemanalyse De student laat zien dat hij in staat is een relevant onderzoeksproject met een heldere probleemstelling en – analyse op te zetten. <i>Criteria:</i> Er zijn op juiste en inzichtelijke wijze een probleemstelling, vraagstelling en doelstelling geformuleerd. - Begrippen uit de vraagstelling zijn helder gedefinieerd en uitgewerkt in deelvragen. - De opzet van het onderzoeksproject wordt goed onderbouwd. - De maatschappelijke relevantie en beroepsrelevantie van de probleemstelling is aangetoond. - De relevantie van het onderzoeksproject voor de opdrachtgever is aangetoond.	10 2 2 2 2	5.5			SPH 1, 14, 15, 22 DC 1 Analyseren en verkennen van de leefsituatie van cliënten en doelgroepen en hun culturele en maatschappelijke context, gericht op het signaleren van belemmerende factoren op macro-, meso- en microniveau. DC 8 Veranderingen in de samenleving signaleren en vertalen naar de ontwikkeling van preventieve (sociaal-agogische) activiteiten. Deze organiseren, (laten) uitvoeren en evalueren. DC9 Een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het sociaal-agogisch beroep door onderzoek te doen naar de effecten en resultaten van sociaal-agogische beroepsuitoefening en de uitkomsten te vertalen naar consequenties voor het beroepshandelen.
2. Projectorganisatie De student laat in het onderzoeksproject zien professioneel te kunnen samenwerken met zowel de opdrachtgever als medestudenten en is in staat het project binnen gegeven kaders adequaat te organiseren. De wijze van afstemming van en communicatie over het onderzoeksproject met de opdrachtgever wordt duidelijk beschreven. De eigen standpunten	10 1 1 1 1	5.5			SPH 10 t/m 13 en 16 t/m 18 DC 6 Als sociaal-agogisch professional een eigen bijdrage leveren aan het beheer, het beleid en de kwaliteit van de organisatie – binnen de doelstellingen van de organisatie – en daarover mondeling en in rapportages verantwoording afleggen. DC 7 Als sociaal-agogisch professional samenwerken met zowel professionals als vrijwilligers, begeleiding geven aan medewerkers en leidinggevende taken uitvoeren binnen een team, een werkeenheid of een organisatie.

en wensen worden duidelijk verwoord in het contact met de opdrachtgever. ▪ Het onderzoeksproject is helder en boeiend gepresenteerd aan de opdrachtgever. ▪ Op kritische vragen van de opdrachtgever wordt adequaat (onderbouwd met parate kennis, logisch en consistent) gereageerd. ▪ De organisatie (fasen, activiteiten en taakverdeling) van het project wordt helder verantwoord. ▪ Het verloop van het onderzoeksproject is een gevolg van logische keuzes die gemaakt zijn, ook t.a.v. de bijsturing. ▪ Het onderzoeksproject is binnen de randvoorwaarden (tijd, geld) adequaat uitgevoerd.	2 2 2				
3. Uitvoering van het onderzoek De student laat zien dat hij de probleemstelling kan uitwerken op basis van praktijkgericht onderzoek en dat hij in staat is het onderzoek adequaat te onderbouwen. ▪ De verzamelde onderzoeksgegevens worden juist geïnterpreteerd en geanalyseerd. ▪ De onderbouwing van de resultaten is gebaseerd op actuele, relevante vakliteratuur en praktijkbronnen. ▪ Er is goed gebruik gemaakt van expertise van anderen (begeleider, deskundige in het werkveld).	10 2 2 2 2	5.5			SPH 1, 14, 15, 22 DC 1 Analyseren en verkennen van de leefsituatie van cliënten en doelgroepen en hun culturele en maatschappelijke context, gericht op het signaleren van belemmerende factoren op macro-, meso- en microniveau. DC9 Een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het sociaal-agogisch beroep door onderzoek te doen naar de effecten en resultaten van sociaal-agogische beroepsuitoefening en de uitkomsten te vertalen naar consequenties voor het beroepshandelen.

▪ <i>Theoretische inzichten uit het werkveld van SPH worden adequaat toegepast in het onderzoeksproject.</i> ▪ <i>De relatie tussen theorie en praktijkonderzoek wordt duidelijk gelegd.</i>					
4. Resultaten van het onderzoeksproject De student laat zien dat hij conclusies en aanbevelingen kan formuleren op basis van het onderzoeksproject en een eigen standpunt of visie kan verwoorden. ▪ <i>Het eindrapport heeft een heldere structuur.</i> ▪ De projectresultaten sluiten goed aan bij de onderzoeksresultaten en de probleemstelling. ▪ <i>Er zijn suggesties voor toepassing of implementatie van de aanbevelingen opgesteld.</i> ▪ <i>Er worden suggesties voor vervolgonderzoek genoemd.</i> ▪ <i>De eigen standpuntbepaling of visie wordt ethisch / normatief geëxpliciteerd.</i> ▪ <i>Er wordt kritisch teruggeblikt op de onderzoeksresultaten door knelpunten en dilemma's binnen het werkveld en de beroepsuitoefening te formuleren</i>	10 1 2 2 2 1 2	5.5			SPH 14, 15 en 22 DC 8 Veranderingen in de samenleving signaleren en vertalen naar de ontwikkeling van preventieve (sociaal-agogische) activiteiten. Deze organiseren, (laten) uitvoeren en evalueren. DC9 Een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het sociaal-agogisch beroep door onderzoek te doen naar de effecten en resultaten van sociaal-agogische beroepsuitoefening en de uitkomsten te vertalen naar consequenties voor het beroepshandelen.
Totale score	40	22			
Eindcijfer = totale score / 4	10	5.5			

N.B.: Indien de beoordeling door de opleiding aanzienlijk afwijkt van de beoordeling door de opdrachtgever, geeft de beoordelend docent bij de toelichting een motivatie van het verschil in beoordeling.

Om voor een inhoudelijke beoordeling in aanmerking te komen, dient voldaan te worden aan de volgende, voorwaardelijke criteria:

Beoordeling voorwaardelijke criteria	Score O – V - G	Toelichting beoordelaar (overwegingen en onderbouwing)
1. Taalgebruik Een scriptie of projectverslag is in correct Nederlands geschreven (spelling, interpunctie en formulering). Criteria: Het eindverslag mag niet meer dan vijftien taalfouten bevatten (spelling, interpunctie en formulering). Het eindverslag moet een logische structuur hebben.		
2. Technische eisen Het onderzoeksverslag moet qua technische eisen voldoen aan de richtlijnen zoals vermeld in de studiehandleiding onderzoeksproject. Dit criterium wordt als voldoende beoordeeld bij: juist gebruik van noten volledige informatie op het kapt en voorblad juiste weergave literatuurverwijzingen volledige en consistente hoofdstukindeling verzorgde lay-out		
Brongebruik De student laat zien dat hij/zij in staat is het onderzoek adequaat te onderbouwen. Criteria: Er wordt gebruik gemaakt van actuele, relevante vakliteratuur (richtlijn: drie vaktijdschriften, relevant wetenschappelijk onderzoek en/of cijfermateriaal (richtlijn: twee boeken en/of rapporten) De keuze van de onderzoekspopulatie is toegelicht en helder afgebakend. De methode van dataverzameling is toegelicht en relevant voor de vraagstelling.		